

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

AGNĖ VANAGIENĖ

KŪNO KULTŪROS IR SPORTO POLITIKOS FORMAVIMAS IR
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. habil.dr. Vygandas Paulikas

VILNIUS

2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

KŪNO KULTŪROS IR SPORTO POLITIKOS FORMAVIMAS IR
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOJE

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L23002

Vadovas

Prof. habil.dr. Vygandas Paulikas

2013 -

Recenzentas

2013 -

Atliko

_____ stud. Agnė Vanagienė

2013 -

VILNIUS

2013

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. Kūno kultūros ir sporto sąvoka.....	7
1.1. Sporto reikšmės augimas.....	9
1.2. Lisabonos sutartis ir su ja susiję pokyčiai sporto srityje.....	12
2. Kūno kultūros ir sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Europos Sąjungoje.....	14
2.1. Europos Komisija.....	18
2.2. Europos Taryba.....	22
2.3. Europos Parlamentas.....	24
2.4. Europos Regionų komitetas.....	28
2.5. Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetas.....	29
2.6. Europos Teisingumo Teismas.....	29
3. Kūno kultūros ir sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje.....	30
3.1. Lietuvos Respublikos Prezidentas.....	41
3.2. Lietuvos Respublikos Seimas.....	42
3.3. Lietuvos Respublikos Vyriausybė.....	44
3.4. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.....	46
3.5. Lietuvos Respublikos Ministerijos.....	49
3.6. Lietuvos Respublikos savivaldybės.....	51
3.7. Nevyriausybinės organizacijos.....	53
IŠVADOS.....	56
REKOMENDACIJOS.....	57
LITERATŪRA.....	58
SANTRAUKA.....	63
SUMMARY.....	65

IVADAS

Kūno kultūros ir sporto ištakos siekia senosios Graikijos antikinius laikus, kai prieš tūkstančius metų gimė sporto samprata, kuri „sugebėjo tapti varomąja žmogiškojo racionalizmo jėga“¹. Per pastaruosius dešimtmečius ir netgi šimtmečius pasaulyje ir Europoje įvyko daug pokyčių, kito valstybių sienos, vyko Pasauliniai karai, vyrėjo Sąjungos, kūrėsi naujos bendrijos, tačiau visais laikais kūno kultūra ir sportas turėjo savo vietą kiekvienos valstybės ir bendruomenės gyvenime. Sritys, kuriose kūno kultūra ir sportas vaidino ir tebevaidina svarbų vaidmenį iki šiol nuolat plėtėsi ir augo, tokiu būdu valstybėms tapo reikalinga ir aktualiai naudinga kurti kūno kultūros ir sporto politiką, numatant pagrindines gaires ir kryptis, nustatant strateginius uždavinius ir tikslus. Juolab, kad kiekvienos šiuolaikinės valstybės tikslas – sveika ir aktyvi jos piliečių gyvensena, o jos pamatas ir yra – kūno kultūra ir sportas.

Lietuvai tik 1991 m. kovo 11 d. atkūrus nepriklausomybę teko pradėti pertvarkas visose politikos srityse, ir, tenka konstatuoti, kad savosios kūno kultūros ir sporto politikos formavimo procesas ir jame dalyvaujančios institucijos turėjo tenkintis antraeilium planu. Tuo tarpu Vakarų Europos valstybės jau buvo gerokai patobulėjusios ir vykdė savąjį Vakarų Europos sporto politikos modelį, būtent todėl Lietuvos patirtis kūno kultūros ir sporto politikos formavimo procese gana skurdi, ir matant kitų valstybių gerosios patirties pavyzdžius bei savo šalies struktūros ydas galima imtis veiksmingų priemonių tinkamos sporto politikos formavimui ir įgyvendinimui, prisimenant, kad tik gerai parengta ir išanalizuota strategija garantuoja sėkmingą rezultatą.

2004 m. gegužės 01 d. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą buvo būtina peržiūrėti kūno kultūros ir sporto politiką iš esmės. Europos Sąjunga – 27 valstybių asociacija, kuri jau šių metų liepos 01 d. pasipildys dar viena nare – Kroatija, unikali organizacija, siekianti ne tik konkrečių ekonominių, politinių, bet ir globalių taikos, laisvės, gerovės užtikrinimo tikslų visose valstybėse narėse bei jų visuomenėse, tapo akstinu parengti valstybinę strateginę kūno kultūros ir sporto politiką, bei atlikti institucinius pertvarkymus šioje srityje.

Kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo Lietuvoje ir Europos Sąjungoje problema įdomi ir ypač aktuali, kadangi kūno kultūra ir sportas tampa vis svarbesnėmis ūkio ir kultūros dalimis, jos vaidina ypač svarbų vaidmenį visuomenėje. Lietuvoje kūno kultūros ir sporto politika nepelnytai izoliuojama į atskirą nedidelį viešojo administravimo sektorių, nors iš tikrųjų yra visuotinio pobūdžio, tarpžinybinė, sudaro svarbią savivaldybių

¹ Oficiali Lietuvos olimpinės akademijos internetinė svetainė, <<http://www.loa.lt/naudinga-informacija/74-pjeras-de-kubertenas-pierre-de-coubertin->> (Žiūrėta 2012 09 13).

funkcija, turi plačiai įtraukti nevyriausybinės organizacijos. Lyginant Lietuvos ir Europos Sąjungos institucijas, atsakingas už kūno kultūros ir sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą bus galima aiškiai suvokti egzistuojančius skirtumus ir pateikti rekomendacijas dėl strateginės šios politikos plėtotės, siūlyti tiek procesines, tiek institucines pertvarkas. Kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo tyrimas vykęs tik labai siauru mastu, todėl yra ypač svarbu atkreipti dėmesį į vieną iš valstybės prioritetinių sričių sveikai gyvensenai ugdyti ir visuomenės sanglaudai stiprinti. Be viso to, galima užduoti retorinį klausimą „kas sieja politiką ir sportą? Žinoma, egzistuoja toks dalykas kaip sporto politika – t.y. be lobizmo neapsieinantys ir politiškai reikšmingi sprendimai, priimami skirstant lėšas sportui santykiyje su kitomis finansuojamomis sritimis arba dalijant juos atskiroms sporto šakoms. Taip pat žinome, jog sportą galima politizuoti, pavyzdžiui, sportinius pasiekimus pajungiant nacionalizmui stiprinti“².

Darbo objektas – sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesai bei juos įtakojančios Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijos.

Darbo tikslas – ištirti Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką, bei apžvelgti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo procesą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti skirtingų Europos Sąjungos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką;
2. Išanalizuoti skirtingų Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką;
3. Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą Europos Sąjungoje;
4. Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą Lietuvoje;
5. Įvertinti skirtingus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus Europos Sąjungoje ir Lietuvoje.

Pagrindinė tyrimo problema – išanalizuoti, kūno kultūros ir sporto, kaip viešojo administravimo sektoriaus, politikos formavimą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Ištirti ir palyginti skirtingų Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų, atsakingų už kūno kultūros

² Indrė Balčaitė, „Politikos ir sporto paralelės pagal Pierre Bourdieu: laukai, žaidimai ir prizai“, VU TSPMI studentų laikraštis „Post Scriptum“, <<http://www.postscriptum.lt/nr12-sportas/politikos-ir-sporto-paraleles-pagal-pierre-bourdieu-laukai-zaidimai-ir-prizai/>> (Žiūrėta 2012 06 26).

ir sporto politikos formavimą bei įgyvendinimą priimtus dokumentus, tikslus, uždavinius ir, kur įmanoma, vidinę sąrangą.

Problemos iširtumas – atskirų knygų, straipsnių apie kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą bei institucinius ryšius ir sąrangas nėra išleista. Sporto mokslas taip pat tiria visai kitokius aspektus, daugiau orientuodamasis į kūno kultūros ir sporto, kaip fizinės veiklos, aspektus, t.y. tiriamos žmogaus anatomines savybės ir skirtingų sporto disciplinų įtaka žmogaus kūnui, tiriamos ir sporto psichologijos problemos, sportininkų pasiruošimo aspektai ir pan., tačiau gilinimasis į pačios politikos formavimą bei įgyvendinimą vykęs tik labai paviršutiniškai ir fragmentuotai. Dėl šių priežasčių darbe daugiausia remtasi ES institucijų publikacijomis bei Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktais, susijusiais su Europos Sąjungos valdymu, ratifikuotomis sutartimis. Darbe taip pat buvo remtasi tyrimu „Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos prognozių tyrimo ataskaita“ (2008), G. Vitkaus „Europos Sąjungos enciklopedinis žinynas“ (2008). Svarbu pažymėti, kad informacija apie ES bei Lietuvos institucijas, jų formuojamą politikos procesą, nuolat kinta, todėl rengiant darbą daugiausia buvo remiamasi internetiniais šaltiniais. Kadangi eksperimentų, apklausų ar anketavimo atlikimas darbe, atsižvelgiant į darbo problemą, tikslus ir uždavinius, nėra logiškai pagrindžiamas, kaip tyrimas pasirinktas aprašomasis metodas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, periodinių leidinių duomenų analizė, pasirinktų atvejų analizė, Lietuvos ir Europos Sąjungos įstatymų ir kitų teisinių dokumentų analizė ir apibendrinimas, EUROSTAT duomenys, Eurobarometro duomenys.

Atsižvelgiant į temos aktualumą pirmojoje darbo dalyje pristatoma kūno kultūros ir sporto sąvoka ir jos reikšmingumas kiekvienai valstybei ir visuomenei, kartu pristatomas sporto reikšmės augimas, atskiru skirsniu pateikiama Lisabonos sutarties įtaka sportui, kurios pasėkoje pasikeitė tiek Europos Sąjungos tiek ir Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas, bei jį įtakančios institucijos. Antrojoje darbo dalyje pristatomas Europos Sąjungos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas, trumpai apžvelgiant sporto srities ištakas ES, tačiau pagrindinį dėmesį skiriant pagrindiniams dokumentams ir vykusiams procesams, tolesniuose skirsniuose pristatomos institucijos, įtakančios kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą, apibrėžiamos jų galios, tikslai, bei kur įmanoma, vidinė sąrangą. Trečioji darbo dalis pristato Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų, bei analizuoja institucijas, turinčias įtakos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesui.

1. KŪNO KULTŪROS IR SPORTO SĄVOKA

Neabejotinai visose pasaulio valstybėse kūno kultūra ir sportas užima itin svarbią vietą dėl savo atliekamų socialinių funkcijų, sportas yra svarbus socialinis reiškinys, svarbi vertybė daugeliui piliečių kiekvienoje šalyje. „Vertybės, kurias ugdo sportas, yra: atsakingumas, solidarumas, tolerancija, sąžiningas žaidimas, komandinė dvasia ir kartu pagarba kitiems, gali turėti tiesioginę reikšmę mūsų kasdieniam gyvenimui. Sportas skatina piliečius būti aktyviais visuomenės nariais ir padeda ugdyti aktyvų pilietiškumą“³. Net popiežius Jonas Paulius II garsėjo savo dėmesiu sportui, jis pabrėždavo, kad komandinės sporto šakos ugdo žmonių solidarumą. Tačiau kartu kūno kultūra ir sportas daug įvairiausių ginčų kelianti arena, juk sportas – viešojo sektoriaus subjektas. Sportinė veikla viešajam sektoriui neatneša konkretaus pelno, atvirkščiai – reikalauja investicijų, kita vertus valstybėse organizuojami Pasaulio, Europos čempionatai, Olimpiados, kitos tarptautinės varžybos garantuoja padidėjančias atvykstančiųjų sportininkų ir žiūrovų grupes, kuri sportinę veiklą įgalina sukurti pelną valstybės biudžetui. Tokių ginčų rezultate kyla klausimas ar kūno kultūra ir sportas yra tapačios sąvokos ir ar gali būti prilyginamos viena kitai.

1996 m. Lietuvoje sudarant sporto terminų žodyną šios dvi sąvokos igijo skirtingas reikšmes. Sportas buvo apibūdinamas kaip:

1. „Socialinis reiškinys, neatsiejama visuomenės kultūros dalis – rengimosi varžyboms ir dalyvavimo jose sistema siekiant geriausių sportinių rezultatų;
2. Nuoseklus ir nuolatinis fizinių ir dvasinių žmogaus galių plėtojimas varžymosi, lenktyniavimo būdu;
3. Plačiąja prasme – visos fizinio aktyvumo formos, gerinančios žmonių fizinį parengtumą bei dvasinę būseną“⁴.

Tuo tarpu Kūno kultūra, tai:

1. „Svarbi asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis, glaudžiai susijusi su kitomis kultūros sritimis, ypač su sveikatos stiprinimu ir sportu.
2. Bendrosios kultūros dalis – materialinė ir dvasinė žmonijos kūryba, artimai susijusi su visuomenės istorija, tos veiklos ir rezultatų vienovė, konkrečiai pasireiškianti žmogaus fizinių gebėjimų tobulėjimu;

³ Manolis Mavrommatis, Europos Parlamento kultūros ir švietimo komitetas, Pranešimo projektas dėl Baltosios knygos dėl sporto, 2007, psl. 10, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/696/696668/696668lt.pdf (Žiūrėta 2012 12 26).

⁴ Stanislovas Stonkus, „Sporto terminų žodynas“, Kaunas: Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos kūno kultūros institutas, 1996, psl. 502.

3. Mokyklose dėstomas dalykas – judesių ir veiksmų, lavinančių psichofizinę asmenybę, mokymas, įgūdžių skiepijimas, moksliskai apibendrintų žinių apie fizinį lavinimą ir sportą teikimas”⁵.

Žvelgiant į kūno kultūros ir sporto sąvoką Europoje, galima paminėti, kad sporto sektorius yra apibrėžiamas pagal tarptautinio NACE – Europos ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus – veiklas. „Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius yra susistemintas visuomeninių ir ekonominių veiklos rūšių, egzistuojančių šalies ūkyje, rinkinys, kurio klasifikavimo vienetas yra veiklos rūšis. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus vartojimas leidžia visus šalyje egzistuojančius ūkio subjektus suskirstyti į kategorijas bei rinkti gyventojų, produkcijos, užimtumo, žemės ūkio, pajamų ir kitus duomenis pagal veiklos rūšis. Šis klasifikatorius vartojamas lyginant šalies ir tarpvalstybinius statistikos duomenis“⁶. Į sportinės veiklos sąvoką pagal šį klasifikatorių įeina sporto įrenginių eksploatavimas, sporto klubų ir kita sportinė veikla. Sporto sektoriui priskiriama ir jis apima be galo daug veiklos rūšių ir paslaugų grupių: pradedant sporto, kaip aukšto sportinio meistriškumo atletų rengimu klubuose, sporto mokyklose ar olimpinuose sporto centruose, sporto klubų organizuojamų varžybų kaip gyventojų laisvalaikio praleidimo būdų ar fizinio aktyvumo skatinimo, sporto, kaip neįgaliųjų ar kitos socialinės grupės integracijos skatinimo, priemonei.

Kaip matyti iš pateiktų trumpų apibendrinimų, egzistuoja takoskyra tarp sąvokų kūno kultūra ir sportas Lietuvoje ir Europoje, nors abipusiai pripažįstama, kad sportas – viešojo sektoriaus dalis. Todėl Lietuvoje buvo imtasi priemonių sušvelninti vyravusius skirtumus ir Kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatyme, kuris priimtas 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752) kūno kultūra, sportas ir sportas visiems sąvokos įgauna aiškia terminologiją:

„Kūno kultūra – svarbi asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis – žmogaus fizinė ir dvasinė raida (pratybos) ir jos rezultatas (fizinė ir psichinė darna, grožis, fizinis pajėgumas ir aktyvumas, sveikata);

Sportas – visos fizinės veiklos formos, kuriomis organizuotai ar individualiai siekiama tobulinti fizinę ištvėrmę ir psichinę sveikatą (gerovę), formuoti socialinius santykius ar siekti rezultatų įvairaus lygio varžybose;

⁵ Stanislovas Stonkus, „Sporto terminų žodynas“, Kaunas: Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos kūno kultūros institutas, 1996, psl. 281.

⁶ Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius, Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2008, psl. 5.

Sportas visiems – sportinė veikla, palaikanti būtiną sportuotojų fizinį aktyvumą, sudaranti sąlygas varžytis, pagal išgales siekti sporto rezultatų⁷.

Lietuvai įstatymu įtvirtinus aiškia terminologija ir atskiriant sąvokas kūno kultūra ir sportas, takoskyra su Europos terminologija susiaurėjo, tačiau išliko, todėl būtina atkreipti dėmesį, kad tolimesniame darbe kalbant apie Europos Sąjungos sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą bus aptariami absoliučiai visi aspektai, sportas bus traktuojamas plačiąja prasme kaip svarbus socialinis reiškinys ir viešoji gėrybė, tuo tarpu pristatant Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą, bei jame dalyvaujančias institucijas, reikės atskirti kūno kultūros ir sporto sąvokas, nes jų žinybines funkcijas skirtingu mastu atlieka skirtingos institucijos.

Trumpai pristačius kūno kultūros ir sporto sąvokas apibendrinant galima teigti, kad iš esmės tiek Lietuvoje tiek Europos Sąjungoje kūno kultūros ir sporto politikos tikslas yra ir turi būti gyventojų motyvacijos judėti, sportuoti, užsiimti bet kokio pobūdžio fizine veikla, skatinimas, tačiau Lietuvoje egzistuojanti sąvokų takoskyra, padalija ir už atitinkamas sritis atsakingų institucijų atsakomybes, tokiu būdu apsunkinant atitinkamos politikos formavimą ir įgyvendinimą.

1.1. SPORTO REIKŠMĖS AUGIMAS

Kaip jau buvo minėta, sportas prasme įgijo ir svarbų vaidmenį pradėjo vaidinti jau antikos laikais, tačiau bėgant šimtmečiams sporto funkcijos plėtėsi, nuolat augo ir jo „panaudojimo“ galimybės. „Instrumentiškai sportą galima būtų nagrinėti per realistinės tarptautinių santykių mokyklos prizmę, kuri valstybių tarpusavio santykius aiškina kaip kovą dėl galios, <...> svarbiau ne pati galia ar valstybių kontrolė, kurios praranda reikšmę tarptautinei visuomenei vis mažiau orientuojantis į valstybingumą, o šalies įvaizdis, įgyjamas kitų akyse“⁸. Po II pasaulinio karo iki maždaug 1980 m. Europoje egzistavo du sporto modeliai – Rytų Europos ir Vakarų Europos. Rytų Europos sporto modelis buvo labiau naudojamas kaip propaganda, todėl daugiau orientuotas ideologiškai. „Šaltojo karo metais sportas tapo dviejų sistemų priešpriešos įkaitu. 1979 m. Sovietų Sąjunga įvedė kariuomenę į Afganistaną ir JAV kitais metais kartu su kitomis Vakarų valstybėmis boikotavo Maskvos olimpinės žaidynes. 1984 m. Los Andžele nebuvo jau SSRS ir kitų socialistinio bloko šalių sportininkų. Tokie politikų

⁷ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

⁸ Laura Tautvaišaitė, „Treneris, vardu valstybė“, VU TSPMI studentų laikraštis „Post Scriptum“, <<http://www.postscriptum.lt/nr12-sportas/treneris-vardu-valstybe/>> (Žiūrėta 2012 06 26).

sprendimai tapo tikra asmenine tragedija ir Vakarų, ir sovietinio bloko sportininkams, nes dažnai jie turi tik vieną olimpinį šansą⁹. Vakarų valstybėse sporto veiklą užtikrino tiek vyriausybinės, tiek ir nevyriausybinės organizacijos, ypač plėtojosi televizija, kas užtikrino sporto, kaip privačios ir visuomeninės veiklos rezultata, todėl sporto reikšmė Vakarų Europos valstybėse nuolat augo ir stiprėjo ir dabar užima ypač svarbią vietą visuomenėje.

Deja, tačiau ir Europos Sąjungoje sportas tampa politinio spaudimo instrumentu. ES šalių politikai boikotavo Ukrainoje vykusį Europos futbolo čempionatą dėl Julijos Tymošenko bylos. Europos Sąjunga taip pat ragino Tarptautinę ledo ritulio federaciją atimti iš Baltarusijos teisę rengti Pasaulio ledo ritulio čempionatą 2014-aisiais dėl Aleksandro Lukašenkos represijų prieš opoziciją. „Sporto sektorius dažnai laikomas ne tikrai fizinės ir emocinės visuomenės būklės gerinimo įrankiu, tai taip pat yra tarptautinė arena skatinanti užsienio kompanijų investicijas, šalių socialinį, ekonominį bei kultūrinį bendradarbiavimą ir stiprinanti šalies politinį vaidmenį pasaulyje¹⁰“.

2007 m. priimtoje Baltojoje knygoje dėl sporto, kuri bus aptarta vėliau, teigiama, jog „Europos institucijos pripažįsta, kad savanoriška veikla grindžiamas sportas vaidina ypatingą vaidmenį Europos visuomenėje, visų pirma sveikatos, švietimo, socialinės integracijos ir kultūros srityse“¹¹. Minėtame dokumente taip pat pažymima, kad „nors ir neturėdama jokių tiesioginių galių šioje srityje, imdamasi veiksmų pagal įvairias Sutarties nuostatas, Bendrija turi atsižvelgti į sportui būdingas socialines, švietimo ir kultūros funkcijas. Siekdama, kad būtų laikomasi ir paisoma etikos kodekso ir solidarumo, kurie būtini sporto socialiniam vaidmeniui išsaugoti“¹².

Aptariant sporto ekonominį aspektą, teigiama, kad „sportas – dinamiškas ir sparčiai augantis sektorius, kurio makroekonominis poveikis bei teikiamos galimybės padėti siekti Lisabonos užimtumo ir darbo vietų kūrimo tikslų yra nepakankamai vertinami. Sportas gali tapti vietos ir regionų vystimosi, miestų atgaivinimo ar kaimo plėtros priemone“¹³. 2011-2012 metais Europos Komisijai inicijavus buvo atliktas „Sporto indėlio į ekonominį augimą ir užimtumą ES“ tyrimas. Duomenys tyrimui buvo renkami iš 27 ES šalių narių, fokusuojantis į sporto, kaip ekonominės veikos, aspektus. Tyrimas parodė, kad net 1,76% bendrojo vidaus produkto yra sukuriama sporto. Europos Sąjungos valstybėse sporto srityje samdoma 2,12% visų darbuotojų,

⁹ Balsas.lt, „Sportas ir politika: kur sankirta?“ <<http://www.balsas.lt/naujiena/612148/sportas-ir-politika-kur-sankirta>> (Žiūrėta 2012 12 01).

¹⁰ R. Jucevičius, Strategic Management of Public Institutions, Economics and Management: Actualities and Perspectives 2002, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003, psl. 26.

¹¹ Europos Komisija, Baltoji knyga dėl sporto, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, psl. 6.

¹² Ten pat, psl. 8.

¹³ Ten pat, psl. 20.

joje dirba 4,46 mln. gyventojų, o didžiausias skaičius dirbančiųjų sporte – Vokietijoje.¹⁴ Atliktame tyrime pripažįstama, kad sportas yra svarbus ekonominis sektorius, ir jis gali žymiai prisidėti prie programos „Europa 2020“ įgyvendinimo. Būtent dėl šių priežasčių kūno kultūra ir sportas tampa vis svarbesnėmis ūkio ir kultūros dalimis, sporto srities atstovai diskusijose nuolat pabrėžia sporto srities, kaip atskiros ūkio šakos, pripažinimo svarbą.

Apibendrinant galima teigti, kad sporto sektorius yra svarbus daugeliui sričių: valstybės politikai, kultūrai, ekonomikai ir bene svarbiausia, sveikai piliečių gyvensenai. Sveika piliečių gyvensena yra vienas iš prioritetinių uždavinių tiek ir daugelio valstybių strateginiuose planavimo dokumentuose, tiek ir atskirų politinių partijų programose, tuo tarpu kūno kultūra ir sportas ir yra esminiai ramsčiai jos skatinimui. Tačiau reikia priminti, kad remiant ir skiriant pagrindinius finansinius išteklius profesionaliems sportininkams, modeliuojamos jų pergalės ir tikimasi įgauti atitinkamą prestižą. Tokia konkurencija gali būti ne tik tarpvalstybiniu lygmeniu, bet ir pačiose valstybėse, tarp atskirų miestų ar rajonų. Puikus tokios konkurencijos pavyzdys galėtų būti Kauno miesto savivaldybės noras turėti didžiausią šalyje „Žalgirio“ areną ir skambiausių pergalių pasiekusį krepšinio klubą.

Iš pristatytų sporto funkcijų ir vis augančios įtakos, galima konstatuoti, kad sporto sričiai vis dar skiriama nepakankamai dėmesio, kasmet tam tikromis priemonėmis yra skatinamas fizinis gyventojų aktyvumas ir visuomenės domėjimasis sporto veikla, tačiau „sportas galėtų būti horizontalioji priemonė, kuria būtų galima stiprinti švietimą, sveikatą, skirtingų kultūrų dialogą, vystimąsi, lyčių lygybę ir netgi taiką. Todėl sporto kaip ES politikos sudėtinės dalies vaidmuo išaugo, ypač išorės santykiuose, ir veikiausia augs ir toliau“¹⁵. Europos Komisijos Baltosios knygos skyriuje dėl ES strateginio požiūrio nurodoma, kad sveikatos stiprinimo sritis turi būti remiama veiksminga politika ir efektyviais veiksmais valstybėse narėse ne tik Europos Sąjungos šalių narių, tačiau apimant ir pasaulinį lygmenį, įtraukiant į diskusijas ir kitas pasaulio valstybes, todėl sporto srityje, galima teigti, reikalingas tarpsektorinis bendradarbiavimas ir jo reikšmė reikšmingai augs.

¹⁴ Directorate-General Education and Culture, Executive Summary, Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU, Study commissioned by the European Commission, 2012 August, psl. 3-4.

¹⁵ Regionų komiteto informacija, Konferencija „Sportas visiems. Regionų bendradarbiavimas“, <http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/10072012_regionu_komitetas_lt.htm> (Žiūrėta 2013 01 05).

1.2. LISABONOS SUTARTIS IR SU JA SUSIJĘ POKYČIAI SPORTO SRITYJE

2007 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos valstybių narių vadovai Lisabonoje pasirašė sutartį, kuri netgi vadinama reformų sutartimi, kadangi iš dalies pakeitė ES sutartį ir Europos bendrijų steigimo sutartį. Įsigaliojus šiai sutarčiai ES sulaukė daug pasikeitimų, ypač institucinių, kurie supaprastino sprendimų priėmimą, praplėtė kai kurių institucijų galias. Iki Lisabonos sutarties ratifikavimo Europos Sąjungoje veikė 5 pagrindinės institucijos: ES Taryba, Komisija, Europos Parlamentas, Europos Teisingumo Teismas ir Audito rūmai. Po sutarties ratifikavimo institucinė sąranga pakito ir dabar egzistuoja 7 pagrindinės institucijos: Europos Vadovų Taryba, ES Taryba, Komisija, Europos Parlamentas, Europos Teisingumo Teismas, Europos Centrinis bankas ir Audito rūmai. Svarbiausias institucinis trikampis sudarytas iš ES Tarybos, Komisijos ir Europos Parlamento turi daugiausia įtakos, šios institucijos atsakingos už visos ES politikos formavimą ir įgyvendinimą.

2009 m. gruodžio 01 d. po ilgo ratifikavimo proceso galiausiai įsigaliojo Lisabonos sutartis, kurioje teigiama, kad „Europos Sąjunga prisideda prie Europos sporto reikalų skatinimo, kartu atsižvelgdama į jo specifinį pobūdį, savanoriška veikla paremtas struktūras bei jo socialinę ir švietimo funkciją¹⁶“. Nuo to momento kai Europos Sąjungos Veikimo sutartis įsigalėjo sportas tapo pripažintas viena iš ES remiančių, koordinuojančių ir papildančių kompetencijų. 165 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnis numato veiksmų plano, skatinančio ir remiančio sportą Europoje, sudarymą. Straipsnis taip pat leidžia ES priimti sekančius instrumentus: rekomendacijas ir skatinamąsias priemones (projektai ir pan.). Pagal šį straipsnį ES negalima priimti direktyvų ar reglamentų, sistemizuoti nacionalinę teisę ir įstatymus.

Įsigaliojusia Lisabonos sutartimi Europos Sąjungai buvo suteikta konkreti kompetencija sporto srityje. Iki sutarties pasirašymo ES sporto srityje veikė netiesiogiai, tik naudodamasi suteiktais įgaliojimais socialinių reikalų, švietimo, sveikatos srityse, o kartais ir netiesiogiai – taikant vidaus rinkos ir konkurencijos teisės principus. Iki šios sutarties įsigaliojimo visuose oficialiuose dokumentuose buvo teigiama, kad už sporto reikalų tvarkymą pirmiausia yra atsakingos valstybės narės ir jų sporto organizacijos, nė viena valstybė ypač sporto politikos nenori atiduoti ES politikos sričiai, ją norima pasilikti nacionaliniams parlamentams ir jų valdymo sričiai, juk sportas ir sportininkų pasiekimai – visa tai, kuo didžiuojasi tauta, tačiau galiausiai „pritardamos Europos sutartims, valstybės narės perleidžia

¹⁶ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, psl. 72.

dalį savo suvereniteto nepriklausomoms institucijoms, kurios atstovauja nacionaliniams ir bendriems interesams¹⁷.

Lisabonos sutartimi nustačius konkrečias ES sporto srities kompetencijas, valstybių narių bendradarbiavimas, veiksmų koordinavimas ir diskusijos tapo oficialios, tuo tarpu Europos Komisija informavo apie planus parengti ir priimti naują komunikatą, kuriame būtų įvardinti Komisijos siūlomi Europos Sąjungos veiksmų planai ir prioritetinės sritys sporto plėtrai. Taip pat buvo pristatytas ketinimas priimti išlaidų programą sporto sričiai.

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo sportui yra skiriamas atskiras 165 straipsnis, kuriame išsamiai aprašoma valstybės sporto politika bei 6 straipsnis, kuriame sportas paminėtas kaip viena iš sričių, kuriai ES kompetencijai priklauso remti, koordinuoti ir papildyti valstybių narių veiksmus ir jų įgyvendinamas sporto politikos priemonės. Toliau sutartyje pristatomi ir sporto politikos tikslai:

- skatinti teisingumą bei atvirumą sporto varžybose ir už sportą atsakingų organizacijų bendradarbiavimą;
- saugoti sportininkų, ypač pačių jauniausių, fizinį ir moralinį integralumą¹⁸.

Nors sportas po Lisabonos sutarties įsigaliojimo įgijo ypač svarbią naują teisinę bazę, tačiau jis ir toliau bus įtakojamas ES politikos tokiose srityse kaip švietimas, sveikata, kultūra, socialiniai klausimai, darbas ir vidaus rinka. Sportas taip pat išliks ES teisės subjektu ir Europos Teisingumo Teismo jurisdikcija tiek, kiek jis bus susijęs su ekonomine veikla. Todėl čia ypač svarbūs Sutarties dėl Europos Sąjungos Veikimo sutarties straipsniai: Vidaus rinka (45-66 straipsniai), Konkurencijos politika (101-109 straipsniai).

Apibendrinant galima teigti, kad 2009 metai, kai įsigaliojo Lisabonos sutartis, tapo lūžio ir atspirties metais visai sporto plėtotei visoje Europoje iš esmės. Šio svarbaus žingsnio pagrindą ir procesą pristatysime kitame darbo skyriuje, tačiau reikia pabrėžti, kad valstybėms narėms sporto vaidmuo Europoje ir ES lygmens veiksmai yra laukiami ir siejamos didelės viltys dėl jų. ES ėmėsi aktyvios politikos sporto srityje, kaip matysime tolesniame darbe, beveik visos ES institucijos vienaip ar kitaip įtakoja kūno kultūros ir sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą, tuo tarpu Lietuvos atsakingos institucijos taip pat privalo atitinkamai reaguoti į vykstančius pokyčius ir atlikti institucinius bei procesinius pakeitimus.

¹⁷ P. Fonataine, Dvylika Europos pamokų, 2007, psl. 5.

¹⁸ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, psl. 72.

2. KŪNO KULTŪROS IR SPORTO POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS EUROPOS SĄJUNGOJE

Šiame darbo skyriuje bus apžvelgtas Europos Sąjungos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas bei išanalizuotos ES institucijos, turinčios įtaką politikos formavimui ir įgyvendinimui.

Pradedant nagrinėti Europos Sąjungos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą reikia paminėti, kad suvienytos Europos idėja buvo gyva tik filosofų mintyse, tačiau Antrojo pasaulinio karo sunkumai ją pavertė realia politine organizacija. Pagrindiniai ES akcentuojami tikslai yra – užtikrinti savo gyventojų taiką, saugumą, stabilumą ir gerovę, jų teises ir laisves, skatinti darnų ekonominį ir socialinį vystimąsi, saugoti ir puoselėti Europos tautinę įvairovę bei ES sutartyse numatytas bendras vertybes. Kai kurių iš šių tikslų įgyvendinimui buvo pradėta stebėti ir vertinti ir sporto veikla. Oficialiai skelbiama, kad nuo 1974 m. Europos Sąjunga pradėjo stebėti sportą ir jame vykstančius reiškinius būtent iš ekonominės pusės, Europos Sąjunga aktyviai skatino sporto ir jo švietėjiškos bei socialinių vertybių svarbą. Europos sporto visiems chartija buvo ratifikuota dar 1975 metais 10 tuometinių šalių narių ir buvo pirmoji ES iniciatyva sporto politikoje. Vėliau sekė ilga pertrauka ir jokių reikšmingų sprendimų ar veiksmų nebuvo imtasi, buvo priimtos kelios deklaracijos, kurios sąlyginai įtakojo vėliau įvykusius radikalius postūmius.

1997 m. buvo priimta Amsterdamo sutartis, kuri iš dalies pakeitė ES sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir atskirus teisės aktus. Amsterdamo sutartyje pirmą kartą paminėtas sportas. Prie sutarties priimtoje deklaracijoje buvo pabrėžiama socialinė sporto svarba, ypač jo vaidmuo kuriant identitetą ir vienijant žmones. Europos Sąjungos institucijų buvo prašoma išklausti sporto asociacijas, kai yra svarstomi svarbūs klausimai, turintys įtakos sportui¹⁹. Tai davė ženklą, kad ES lyderiai nori pripažinti sporto atliekamas funkcijas ir jo svarbą.

1999 m. gruodžio 17 d. buvo pateiktas Helsinkio pranešimas dėl sporto, tai buvo ES Taryboje posėdžiavusių Tarybos ir ministrų jaunimo reikalams rezoliucija dėl sportinės veiklos neformalios švietimo dimensijos Europos bendrijos jaunimo programose. Jau priimtoje rezoliucijoje buvo minima, kad sportas privalo būti plėtojamas, bet tuo pačiu metu neprarasti

¹⁹ Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686> (Žiūrėta 2013 01 05).

savo identiteto ir autonomijos, palaikyti funkcijas, kurias jis atlieka socialinėje, kultūros, sveikatos apsaugos ir švietimo srityse²⁰.

2000 m. gruodžio mėnesį priimama Nicos deklaracija. Europos Vadovų Tarybos deklaracijos 5-ajame skirsnyje teigiama, kad į sportą reikėtų atsižvelgti įgyvendinant bendras politikos kryptis, pripažįstama sporto svarba ir jo socialinės funkcijos ypatumai Europos visuomenei. Prie Nicos Europos Tarybos Vadovų posėdžio (2000 m. gruodžio 7, 8 ir 9 d.) prezidentinių išvadų prijungtoje deklaracijoje dėl konkrečių Europos sporto ir jo socialinės funkcijos charakteristikų prašoma „bendrijos institucijas ir valstybes nares, sutinkamai su Sutartimi ir laikantis savo atitinkamų įgaliojimų, tęsti savo politikų nagrinėjimą remiantis šiais bendrais principais“²¹.

2003 m. buvo priimta bendra Tarybos ir valstybių narių vyriausybės atstovų deklaracija dėl „Socialinės sporto reikšmės jauniems žmonėms“, joje pabrėžiant socialinę sporto svarbą ir reikšmę sveikatai, jauniems žmonėms, tiek vyrams, tiek moterims bei jo vaidmenį formuojant tapatybę ir suartinant žmones, kaip patvirtinta Amsterdamo sutarties priedo deklaracijoje apie socialinę sporto svarbą. Priimta deklaracija paskatino visus švietimo sistemoje ir kituose socialinio gyvenimo aspektuose vystyti savo fizines, intelektines ir socialines galias lavinantis fiziškai ir sportuojant. Deklaracijoje buvo pripažinta, kad susitelkiant į ekonominę sporto dimensiją Europoje atsiranda rizika, kad susilpnės jauniems žmonėms skirta sporto šviečiamoji, socialinė ir sveikatos funkcija²², tai tapo svarbu akcentu tolesnei sporto plėtolei, suvokiant, kad sportas ne tik ekonominė veika.

Svarbiu momentu, paskatinusiu konkrečias diskusijas ir tyrimus tapo 2004 m., kai Europos Sąjungos valstybėse narėse buvo paskelbti Europos švietimo per sportą metais. Tais metais Europos nuomonės tyrimo grupė atliko apklausą „Europos Sąjungos piliečiai ir sportas“. Tyrimas buvo atliktas visose tuometinėse 25 ES šalyse narėse, tyrimo metodologija ir klausimynai buvo naudojami standartiniai Eurobarometro apklausoms. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad 60% ES piliečių yra įsitraukę ir vienaip ar kitaip dalyvauja fizinio aktyvumo ar sporto užsiėmimuose (Lietuvoje – 48 %), o ES veikia apie 700 000 sporto klubų²³. Užimtumas

²⁰ The Helsinki report on Sport, Report from the Commission To The European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, Brussels, 10.12.1999, COM(1999) 644 final, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0644:FIN:EN:PDF>> (Žiūrėta 2012 12 03).

²¹ Presidency Conclusions, Nice European Council Meeting, 7, 8 and 9 December 2000, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-r1.%20ann.en0.htm> (Žiūrėta 2012 12 14).

²² Europos Taryba, 2003 m. gegužės 5 d. posėdžiavusių Tarybos ir valstybių narių vyriausybės atstovų bendra deklaracija dėl „Socialinės sporto reikšmės jauniems žmonėms“, (2003/C 134/03).

²³ Oficiali Europos Sąjungos internetinė svetainė, <http://europa.eu/pol/spo/index_lt.htm> (Žiūrėta 2012 10 27).

sporto sektoriuje labai svarbus aspektas, kurį reikia aptarti, “25 Europos Sąjungos valstybėse narėse sporto sektoriuje sukurta maždaug 800 tūkstančių darbo vietų, be to, jame dirba beveik 10 milijonų savanorių²⁴. Europos Komisijos atliktoje studijoje pripažįstama, kad didžioji dalis žmonių, dalyvaujančių bet kokioje savanoriškoje veikloje, tenka sporto sričiai, net 13% visų ES gyventojų savanoriauja sporto organizacijose²⁵. Savanorių skaičius sporto srityje Suomijoje 16%, Airijoje 15%, Nyderlanduose 12-14%, Lietuvoje 0,1%²⁶. Jungtinėje Karalystėje, palyginti su kitomis Europos šalimis, sporto sektoriuje dirba didžiausia gyventojų dalis (0,94%). Kitose Vakarų šalyse, sporto sektoriuje dirba taip pat didelė gyventojų dalis (Airija, Švedija, Nyderlandai, o daugelyje Rytų Europos šalių šiame sektoriuje dirba mažesnė dalis darbuotojų (Lenkija, Vengrija, Slovakija)²⁷. Sporto sektoriaus studijoje taip pat buvo išanalizuotas sektoriuje dirbančiųjų išsilavinimo lygis, kuris yra labai įvairus, todėl darytina prielaida, kad tradiciškai didelė dalis sporto sektoriuje dirba savanorystės pagrindais. Atlikto tyrimo rezultatai paskatino ES institucijas ypač aktyviai susidomėti sporto indėliu į visą ES politiką.

2007 m. liepą Europos Komisija priėmė pirmąją plataus masto iniciatyvą sporto srityje – Baltąją knygą dėl sporto. Baltoji knyga, ekonomišką ir veiksmingiausią visų lygių priemonę suvienijantis dokumentas, buvo rengiamas daugiau kaip dvejuis metais konsultuojantis su atskirų sporto šalių olimpiniais komitetais, nacionalinėmis sporto šakų federacijomis, pačiomis valstybėmis narėmis bei kitomis suinteresuotomis šalimis, taip pat buvo vykdoma vieša konsultacija internete, kurioje galėjo dalyvauti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys iš visų Europos Sąjungos šalių, išskyrus Kiprą ir Liuksemburgą. Atliktos apklausos rezultatai parodė, kad daugiausia dėmesio reikia skirti į:

- Sporto ir kūno kultūros prieinamumą visuose švietimo lygiuose;
- Nepakankamą savanoriškos veiklos pripažinimą sporto srityje;
- Dopingą, kaip pagrindinį trukdį kilnioms sporto varžyboms;
- Nepakankamą mėgėjų sporto rėmimą;
- Nepakankamą dėmesį skirimą visuomeninei sporto vertei, lyginant su komerciniu sporto aspektu;

²⁴ Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos tyrimo ataskaita, Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, psl. 15.

²⁵ Study on the Volunteering in the European Union, Final Report, 2010, GHK, psl. 86.

²⁶ Ten pat, psl. 176.

²⁷ Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos tyrimo ataskaita, Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, psl. 15.

- Komercializavimo grėsmę, sporto, kaip kilnaus sportinio elgesio, pagrindui²⁸.

Baltojoje knygoje siekiama suteikti daugiau teisinio aiškumo suinteresuotoms šalims, plėtojama sporto ypatumų sąvoka, siekiama plėtoti struktūrinį dialogą su sporto organizacijomis, atsižvelgiama ir įvertinama Europos Teisingumo Teismo praktika ir Komisijos sprendimai sporto srityje, laikomasi subsidarumo principo, ypač atsižvelgiant į ES teisės sistemą ir sporto organizacijų savarankiškumą. Taip pat Baltojoje knygoje yra pristatomi konkretūs 53 veiksmai, kuriuos reikia įgyvendinti, pavadinti „Pjero de Kuberteno“ vardu. Svarbiausiais šiam darbui pasiūlymais galima visų pirma laikyti:

- „Pasielkti sportą ES vystymosi politikai vykdyti;
- Pasiūlyti valstybėms narėms stiprinti politinį bendradarbiavimą sporto srityje pagal intensyvesnę tęstinę darbotvarkę, puoselėjant bendrus prioritetus ir nuolat teikiant ataskaitas ES sporto ministrams;
- Skatinti Europos socialinio dialogo komitetų steigimą sporto sektoriuje ir šiuo atžvilgiu remti šių komitetų darbdavius ir darbuotojus“²⁹.

Prie Baltosios knygos dėl sporto pridėdama ir poveikio vertinimo santrauka, kurioje aiškinami pagrindiniai motyvai ir procesai, kuriais remiantis buvo rengiamas dokumentas. Poveikio vertinime pateikiamos šešios prioritetinės temos, „atspindinčios pagrindines suinteresuotųjų šalių įvardytas problemas:

- a) Teisinio aiškumo trūkumas taikant ES teisės aktus sportui;
- b) Valdymo problemos, susijusios su profesionaliuoju sportu, pirmiausia nelegali žaidėjų agentų veikla, nepakankama nepilnamečių sportininkų apsauga, dopingo, rasizmo ir smurto sporte žala;
- c) Sporto finansavimas ir mėgėjų sporto finansavimo tradiciniu būdu problemos;
- d) Sporto sektoriaus duomenų trūkumas formuojant politiką;
- e) Didėjanti viršsvorio, nutukimo, širdies ir kraujagyslių ligų bei osteoartrito problema, kylanti iš esmės dėl fizinio aktyvumo trūkumo;
- f) Nepakankamas sporto klausimų integravimas į švietimo ir mokymo politiką“³⁰.

Paskelbus Baltąją knygą dėl sporto visuotinai tapo pripažįstama, kad sportas – sudėtinga ir daugialypė sritis, turinti sąsajų su daugeliu Europos Sąjungos politikos sričių.

²⁸ Report on EU-wide public consultation. Strategic Choices for the Implementation of the New EU Competence in the Field of Sport, psl. 10.

²⁹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos internetinė svetainė „Apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje“, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/>> (Žiūrėta 2012 10 25).

³⁰ Europos Bendrijų Komisija, Komisijos Tarnybų darbo dokumentas, Poveikio vertinimo santrauka pridėdama prie Baltosios knygos dėl sporto, Briuselis, 11.07.2011, psl. 3.

Pripažįstama, kad sporto sektorius Europoje susiduria su ypač daug socialinių ir ekonominių uždavinių, kuriems spręsti nebuvo priimta nė viena plataus masto ES lygmens direktyva, todėl rengiant pirmąją iniciatyvą buvo būtinas tamprus daugelio susijusių Komisijos tarnybų bendradarbiavimas, ko pasėkoje Baltoji knyga dėl sporto tapo kertiniu atspirties tašku, joje pateiktos esminės Europos Komisijos sporto srities iniciatyvą grindžiančios priežastys, aiškinami svarbiausi motyvai, įvardijamos pagrindinės problemos, kurios skirstomos į tris grupes:

- visuomeninis sporto vaidmuo;
- ekonominis sporto aspektas;
- sporto organizavimas³¹ bei nustatomi pagrindiniai tikslai.

Baltoji knyga dėl sporto tapo pamatu ir pagrindu valstybėms narėms formuojant savo kūno kultūros ir sporto politiką. Sporto politika iš esmės yra tarpvyriausybiniis reikalas, tačiau Europos institucijos taip pat atlieką svarbų ir nemenką vaidmenį, teikdamos konsultacijas ir skatindamos sportą įvairiais būdais, tiek atskirai jo ekonominius ar visuomeninius aspektus, tiek tokius aspektus kaip kova su smurtu, rasizmu ar narkotiku vartojimu. Priėmus šį dokumentą buvo atkreiptas visų ES institucijų dėmesys į šią ypač svarbią sritį, nors kaip paaiškinta baltojoje knygoje, skirtingiems sporto sektoriaus aspektams taikomos skirtingos Sutarties nuostatos.

Priėmus Baltąją knygą dėl sporto ir įsigaliojus Lisabonos sutarčiai bei numačius konkrečią kompetenciją ES galiausiai igavo teisinį pagrindą kurti konkrečias sporto programas, finansuoti projektus, skiriant lėšų iš biudžeto. Ir nors valstybėms narėms suteikta visiška kompetencija sporto srityje, priimti dokumentai ir sutartis užtikrinta galimybę ES išreikšti vieną bendrą ES poziciją sporto politikos klausimais tarptautiniu lygiu ar bendraujant su trečiosiomis šalimis. Žinoma, nei vieno iš aukščiau įvardinto dokumento, deklaracijos ar nuomonės nebūtų galima priimti be ES institucijų, kurios vaidina labai svarbų vaidmenį kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procese, todėl toliau pristatysime atskirų institucijų galias, tikslus, uždavinius bei kur įmanoma vidines sąrangas.

2.1. EUROPOS KOMISIJA

Europos Komisija yra pati aktyviausia Europos Sąjungos institucija sporto srityje Europos lygmenyje. Europos Komisijai pagal politinę sistemą priklauso įstatymų iniciatyvos teisė. Europos Komisija turi teisę:

- pasiūlyti rekomendacijas ir skatinamąsias priemones;

³¹ Europos Komisija, „Baltoji knyga dėl sporto“, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, psl. 3-17.

- pasiūlyti reglamentą ar direktyvą kitose politikos srityse, kurios gali turėti įtakos sportui (pvz. vidaus rinka);
- leisti žaliąsias arba baltąsias knygas. Žaliosios knygos paprastai būna pagrindas pradėti diskusijas, tuo tarpu Baltosios pateikia konkrečius pasiūlymus dėl galimos politikos ateityje;
- pradeda pažeidimų nagrinėjimo procedūras, jeigu šalis narė nesilaiko ES teisės aktų bei perduoda bylą Europos Teisingumo Teismui.

Nors ir nesant specialios teisinės kompetencijos, Komisija vis vien inicijavo ir pradėjo rengti ES sporto politikos pagrindus (Baltoji knyga dėl sporto ir veiksmų planas). Vėliau Lisabonos sutarties įsigaliojimas davė paskatą Komisijai parengti ES sporto programos ir politikos komunikatą dėl sporto. Imdamasi spręsti klausimus ar priimdama atitinkamus veiksmus sporto srityje pagal galiojančias sutarties nuostatas ir priimamas deklaracijas Europos Komisija sprendžia su sporto ekonominiais, socialiniais, švietimo ir kultūros aspektais susijusius klausimus.

Pirmoji plataus masto Europos Komisijos iniciatyva sporto srityje pateikiant strategines gaires dėl sporto vaidmens ES buvo Baltoji knyga. Kaip teigė Europos Komisijos narys, atsakingas už švietimą, kultūrą ir jaunimą, įskaitant sportą, Janas Figelis: „Ši Baltoji knyga – Komisijos indėlis į Europos diskusijas apie sporto svarbą kasdieniame mūsų gyvenime. Ja didinamas matomumas vykstant ES politikos formavimo procesui, visuomenė informuojama apie sporto sektoriaus poreikius bei ypatumus ir nustatomi atitinkami tolesni ES lygmens veiksmai“³². 2007 m. liepos 11 d. po ilgų diskusijų ir svarstymų Europos Komisija priėmė Baltąją knygą dėl sporto, Pjero de Kuberteno veiksmų plane buvo numatyti veiksmai pagrįsti tuo metu galiojančiomis sutartimis. Komisijos Baltoji knyga tapo atsparos tašku ir kertine ašimi neoficialiam bendradarbiavimui sporto klausimų plėtojimui, buvo numatyta, kad „sanglaudos politikos srityje valstybės narės turėtų atsižvelgti į sporto poveikį socialinei įtraukčiai, integracijai ir lygioms galimybėms, o taip pat sportas turėtų būti įtrauktas į Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo programavimą“³³.

Europos Komisijos iniciatyva taip pat buvo ir yra organizuojami sporto forumai, kurie supažindina su įgyvendintais finansuojamais projektais, kuriais buvo remta kova su dopingo vartojimu, sąlygų sportuoti neįgaliesiems sudarymas, lyčių lygybė, fizinis aktyvumas,

³² Janas Figelis, oficialus Europos Komisijos pranešimas, „Pirmoji Komisijos iniciatyva sporto srityje – Baltoji knyga“, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/1090/?print=1>> (Žiūrėta 2012 05 14)

³³ Europos Komisija, Baltoji knyga dėl sporto, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, psl. 15.

savanoriavimas sporte, kova su smurtu ir netolerancija sporte, imigrantų socialinė įtrauktis, taip pat skatintas geras sporto administravimas. Komisija 2009 m. ir 2010 m. priėmė metinę darbo programą dėl dotacijų ir sutarčių parengiamiesiems veiksams sporte. Nuo 2009 m. Komisija suteikė daugiau nei 12 mln. EUR paramos tokiems projektams šiose ir kitose srityse. Kasmet rengiamame ES sporto forume Komisija taip pat gali informuoti sporto judėjimą apie esamus jos pasiūlymus ir išklausti jo atstovų nuomones. Pavyzdžiui, Europos sporto judėjimo atstovai ir sporto ministrai, susitikę 2012 m. rugsėjo 19–20 d. Nikosijoje (Kipras) Europos Komisijos organizuojamame ES sporto forume, įsipareigojo stiprinti kovą su susitarimais dėl varžybų baigties. Tikimasi, kad iki metų pabaigos bus pasirašyta kovos su susitarimais dėl varžybų baigties deklaracija. Forume, kuris sutapo su neformaliu ES sporto ministrų susitikimu, buvo aptarti ir kiti klausimai, kaip antai sporto indėlis į ES ekonomiką, būsimas ES sporto finansavimas ir fizinio aktyvumo bei vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas. Forumuose kasmet dalyvauja apie 250 delegatų, tarp jų – tarptautinio ir Europos olimpinių komitetų, Europos federacijų, sportą visiems propaguojančių organizacijų ir lygų, klubų bei atletų organizacijų lyderiai. Be to, ES sporto forumuose būna aptariamas geras sporto administravimas remiantis Europos socialiniu dialogu su darbdaviais ir atletais.

Baltoji knyga dėl sporto, vėliau įsigaliojusi Lisabonos sutartis buvo pagrindas sukurti „ES lygmens veiksų sporto sektoriuje svarbos didinimo“ komunikatą. Tai buvo pirmasis politinis dokumentas, kurį Komisija patvirtino įsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Europos Komisija taip pat atliko poveikio vertinimą, kuris buvo pridėtas prie Komisijos komunikato. Preambulėje pažymima, kad poveikio vertinimas tik politikos iniciatyva, siekiant sporto sektoriuje įgyvendinti Lisabonos sutartį. Poveikio vertinime pripažįstama, kad iki jos paskelbimo dienos neišnaudojamos visos sporto sektoriaus galimybės siekiant strateginių socialinių ir ekonominių ES tikslų bei neegzistavo jokios strategijos dėl ES požiūrio į sportą, t.y. „jokios bendros darbotvarkės, kuria remdamasi Komisija ir valstybės narės galėtų visapusiškai įveikti sunkumus“³⁴. Poveikio vertinime apibūdintos esminės sporto problemos, išsamiai apibūdinami konkretūs tikslai, kurių turėtų būti siekiama. Taip pat pristatomos „politikos pasirinktys:

- a) 2007 m. Baltąja knyga dėl sporto pagrįstas bendradarbiavimas (pradinis scenarijus);
- b) strateginės vidutinės trukmės bendradarbiavimo sporto sektoriuje sistemos, pagrįstos nauja ES sporto sektoriaus darbotvarke, nustatymas (sistema ir nauja darbotvarkė);

³⁴ Komisijos Tarybų darbinis dokumentas, poveikio vertinimo santrauka pridedama prie Europos Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES lygmens veiksų sporto sektoriuje svarbos didinimas“, Briuselis, 2011.1.18, SEK(2011) 68 galutinis, psl. 6.

c) strateginės ilgalaikės politinės sistemos, pagrįstos atvirojo koordinavimo metodo sporto sektoriuje sukūrimu, nustatymas (ilgalaikė sistema ir atvirojo koordinavimo metodas)³⁵.

Politikos parinktys pilnai išanalizuojamos, lyginamos atsižvelgiant į pagrįstus poveikio, veiksmingumo, efektyvumo ir suderinamumo vertinimus. Atlikus poveikio vertinimą pateikiama išvada, kad B parinktis – strateginės vidutinės trukmės bendradarbiavimo sporto sektoriuje sistemos, pagrįstos nauja ES sporto sektoriaus darbotvarke, nustatymas – yra tinkamiausias būdas ES sporto sektoriaus nustatytoms problemoms spręsti. Tuo remdamasi, „Komisija pasiūlys komunikatą, kuriuo bus nustatyta politinė ES lygmens bendradarbiavimo sporto sektoriuje sistema, įskaitant ES sporto sektoriaus darbotvarkę. Siekiant papildyti bendradarbiavimo sistemą, komunikate taip pat turėtų būti pateiktas poveikio vertinimas dėl galimos ES sporto programos po 2014 m.“³⁶ Manoma, kad Komisija teiks pasiūlymą dėl ES politinės iniciatyvos skatinti sveikatą gerinantį fizinį aktyvumą 2013 m.

Europos Komisija be politinių dokumentų inicijavimo ir rengimo taip pat finansuoja su sportu susijusius projektus ir studijas, teikia patarimus ir pagalbą Europos Tarybos ekspertų grupėms, vykdo nuolatinius susitikimus su suinteresuotomis šalimis sporte. Už sportą atsakinga Europos Komisijos narė Androulla Vassiliou sakė, kad „sportas yra svarbi milijonų Europos žmonių gyvenimo dalis. Esu pasirengusi skatinti bet kurio amžiaus žmonių sportą ir fizinį aktyvumą. Aktyvus gyvenimo būdas yra raktas į mūsų sveikatą ir gerovę. Deja, sportas šiandien taip pat susiduria su daugybe iššūkių. Finansavimas ES lygmeniu gali padėti išspręsti tokias tarpvalstybinių padarinių turinčias problemas, kaip susitarimai dėl varžybų baigties, su sportu susijęs smurtas, netolerancija ir lyčių nelygybė“³⁷.

Visa atsakomybė už sporto politikos plėtotę tenka Europos Komisijos Švietimo, kultūros, jaunimo ir sporto generaliniam direktoratui, kuriam vadovauja Androulla Vassiliou iš Kipro, direktorato generalinis direktorius Jan Truszczyński iš Lenkijos. Generaliniame direktorate sporto skyrius yra atsakingas už visų su sportu susijusių klausimų sprendimą. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros, jaunimo ir sporto generalinio direktorato Sporto skyrių sudaro 6 darbo grupės:

1. ES darbo grupė „Sportas ir sveikata“
2. ES darbo grupė: „Sportas ir ekonomika“
3. ES darbo grupė: „Ne pelno siekiančios sporto organizacijos“

³⁵ Komisijos Tarnybų darbinis dokumentas, poveikio vertinimo santrauka pridedama prie Europos Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“, Briuselis, 2011.1.18, SEK(2011) 68 galutinis, psl. 4.

³⁶ Ten pat, psl. 7.

³⁷ Oficiali Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje internetinė svetainė, <http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/18092012_sportas_lt.htm> (Žiūrėta 2012 12 26).

4. ES darbo grupė: „Antidopingas“
5. ES darbo grupė: „Švietimas ir mokymas sporte“
6. ES darbo grupė „Socialinė įtrauktis ir lygios galimybės sporte“³⁸

Taip pat yra įsteigtos 6 ekspertų grupės:

1. Ekspertų grupė: „Sportas, sveikata ir dalyvavimas“;
2. Ekspertų grupė: „Antidopingas“;
3. Ekspertų grupė: „Sporto statistika“;
4. Ekspertų grupė: „Tvarus sporto finansavimas“;
5. Ekspertų grupė: „Geras valdymas sporte“;
6. Ekspertų grupė: „Švietimas ir mokymas sporte“³⁹.

Naujai įsteigtos ekspertų grupės pakeitė iki tol egzistavusias neformalias darbo grupes, kurioms vadovavo Europos Komisija. Šalys narės suinteresuotos dalyvavimu ekspertinėje grupėje gali deleguoti savo atstovus, dalyvavimas jose – savanoriškas. Taip pat ekspertų grupės gali pasikviesti stebėtojus, ar nepriklausomus ekspertus arba sporto veiklos atstovus, juos dominančiais klausimais. Ekspertų grupės susirinkusios į pirmąjį savo posėdį išsirenka darbo grupės vadovą, o komisija aprūpina juos sekretoriatu ir patirtimi. Ekspertų darbo grupių darbas atspindės ir įtakos Europos Komisijos Sporto veiklos dalį. Darbo grupių ekspertų parengti dokumentai padės rengti naują darbo planą sporto sričiai nuo 2014 m.

Būtina paminėti, kad sporto klausimai sąlyginai yra sprendžiami ir kituose Europos Komisijos Generaliniuose direktoratuose, tokiuose kaip vidaus rinkos, konkurencijos, užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties.

2.2. EUROPOS TARYBA

Europos Taryba sporto srityje dirba vadovaudamasi Europos kultūros konvencija, todėl tolerancija, lygybė ir demokratija – pagrindiniai principai, kuriais savo darbe ji remiasi. Europos Taryba laikosi nuostatos, kad sportas turi ypatingą reikšmę socialinei integracijai, tolerancijai ir supratingumui. Jis prieinamas visiems, nepaisant amžiaus, kalbos, religijos, kultūros ar sugebėjimų. Sportas – vienas populiariausių užsiėmimų šiuolaikinėje visuomenėje. Sportas suteikia galimybę mokytis žaisti pagal bendro sutarimo taisykles, ugdo kilnumą tiek pralaimėjimų, tiek pergalės atvejais, skatina fizinį tobulėjimą, ugdo socialines kompetencijas ir

³⁸ Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, <http://ec.europa.eu/sport/library/consultation-and-co-operation_en.htm> (Žiūrėta 2013 02 01).

³⁹ Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, <http://ec.europa.eu/sport/library/consultation-and-co-operation_en.htm> (Žiūrėta 2013 02 01).

etines vertybes, todėl sporto indėlis švietimui vis labiau oficialiai pripažįstamas. Europos Tarybos nuomone, svarbiausias sporto indėlis ir tikslas skatinti ir diegti tokias vertybes kaip demokratija, žmogaus teisės ir įstatymai.

Europos Taryba taip pat kovoja su negatyviais sporto aspektais, ypač smurtu ir dopingu, pagrindinai dviejų priimtų konvencijų pagrindu: Europos Konvencija dėl brutalaus žiūrovų elgesio ir Anti-Dopingo konvencija⁴⁰. Europos Taryba padeda valstybėms narėms tobulinti nacionalines sporto sistemas atsižvelgiant į jos priimtas konvencijas.

Europos Taryba iki Lisabonos sutarties ratifikavimo organizuodavo neformalius Sporto ministrų susitikimus, kuriuose jie diskutuoja, kaip geriau skatinti sportą ir sveikatos gerinimą, turint omenyje Europos visuomenės senėjimą, keičiamasi nuomonėmis dėl ES atstovavimo Pasaulinėje antidopingo agentūroje (WADA), siekiant sutarimo dėl eksperto paskyrimo į WADA valdybą. ES sporto ministrai nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo renkasi ir į oficialius tarybos posėdžius. Pažymėtina, kad šiuo metu ypač suaktyvėjęs neoficialus ES valstybių narių veiksmų koordinavimas ir bendradarbiavimas sporto klausimais, rengiami neoficialūs ministrų ir ekspertų posėdžiai. Šiuo metu, Lietuvai besiruošiant pirmininkauti ES Tarybai neoficialūs susitikimai vyksta ir Lietuvoje.

Pirmasis oficialus Europos Tarybos posėdis, Švietimo, jaunimo ir kultūros tarybos, kuriame buvo svarstomi sporto klausimai, įvyko 2010 m. gegužės 10-11 d. Briuselyje. Posėdžio darbotvarkės pagrindas – ministrų debatai, kurių tikslas buvo prisidėti prie Komisijos iniciatyvos rengiant naująjį komunikatą dėl ES veiksmų plano sporto plėtrai. Debatais buvo siekiama suteikti valstybėms narėms galimybę įvertinti pagrindinius sporto klausimus ir problemas, kurie turėtų būti sprendžiami vykdant bendrą ES sporto politiką. Šio posėdžio pasėkoje Europos Vadovų Taryba savo susitikime 2010 m. rugsėjo 16 d. pakeitė Švietimo, jaunimo ir kultūros klausimų tarybos pavadinimą į – Švietimo, jaunimo, kultūros, įskaitant garso ir vaizdo srities klausimus, ir sporto taryba.

2011 m. gegužės 20 d. Europos Taryba priėmė 2011–2014 m. Europos Sąjungos darbo planą sporto srityje, kuriame nustatyta, kad sveikatinamasis fizinis aktyvumas yra viena iš prioritetinių ES lygio bendradarbiavimo sporto sričių.

Formaliai Taryboje susitinkama du kartus per metus, papildomai sporto ministrai susitinka ir neformaliuose susitikimuose. Sporto ministrai gali priimti rekomendacijas ar skatinamąsias priemones, tokias kaip finansavimo programos, tačiau reikalingas Europos

⁴⁰Oficiali Europos Tarybos internetinė svetainė, <http://www.coe.int/t/dg4/sport/default_en.asp> (Žiūrėta 2012 12 26).

Parlamento patvirtinimas, kaip to reikalauja įprastinės teisėkūros procedūra. Sporto ministrų tarybos sprendimai nėra teisiškai privalomi valstybėms narėms.

Pristačius ES Tarybos tikslus ir uždavinius reikia paminėti, kad nuo 2013 m. liepos 01 d. Lietuvai pradėdant pirmą kartą pirmininkauti Europos Sąjungos Tarybai, mūsų šaliai suteikiama puiki galimybė pristatyti savo prioritetus ir sporto reikalų srityje. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras Dailis Alfonsas Barakauskas jau buvo susitikęs su Europos Sąjungos Tarybos atstovais, kurių kompetencijoje yra sporto sritis. Susitikimo metu buvo aptarti Lietuvos pirmininkavimui ES Tarybai aktualūs sporto srities klausimai bei prioritetai. Svarbiausi Lietuvos pirmininkavimo prioritetai sporto srityje – „sporto finansavimas, sporto sektoriaus indėlis į ekonomikos augimą ir užimtumą bei visuomenės sveikatinimas per fizinį aktyvumą. Susitikime taip pat dalyvavęs vidaus reikalų viceministras Elvinas Jankevičius pažymėjo, kad planuojama priimti Tarybos rekomendaciją dėl visuomenės sveikatinimo per fizinį aktyvumą. Lietuva taip pat skirs dėmesį finansinio solidarumo sporte klausimams“⁴¹. ES Tarybai pirmininkaujanti Lietuva turės skirti dėmesį kovos su dopingu temai, suderinti preliminarias valstybių narių pozicijas prieš Pasaulio antidopingo agentūros valdybos posėdį. Reikia atkreipti dėmesį, kad formuojant pirmininkavimo darbotvarkę įtraukiami ne tik šaliai aktualūs klausimai, bet ir gali tekti spręsti bei aptarti neplanuotus aspektus įvairaus lygio susitikimuose. Susitikimo su Europos Tarybos atstovais metu vidaus reikalų ministras pabrėžė, kad „pirmenybė šiuo metu turėtų būti teikiama klausimams, susijusiems su įvairių sričių indėliu į ekonomiką – pasak jo, su tuo sutinka ir kiti ES šalių ministrai. Todėl sporto indėlis į ekonomiką bus viena iš aktualių šios srities temų Lietuvos pirmininkavimo metu. Ministras D. A. Barakauskas taip pat pristatė svarbiausius su sporto sritimi susijusius renginius, numatomus surengti Lietuvos pirmininkavimo laikotarpiu. Didžiausias iš jų – Sporto forumas, planuojamas Vilniuje, šių metų rugsėjo 30 d.“⁴².

2.3. EUROPOS PARLAMENTAS

Europos Parlamentas galių formuojant kūno kultūros ir sporto politiką iki Lisabonos sutarties praktiškai neturi. Priimant Baltąją knygą dėl sporto jo nuomonės pareiškimui buvo perduota Europos Parlamentui, taip pat Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui. 2008 m. balandžio 14 d. rezoliucijoje dėl Baltosios knygos dėl

⁴¹ Oficiali Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos internetinė svetainė, <<http://www.vrm.lt/go.php/lit/Ministras-D-A-Barakauskas-ir-ES-Tarybos-generalinio-direktorato-atstovas-JPietras-aptare-pasirengima-pirmininkavimui-sporto-srityje/650>> (Žiūrėta 2013 02 16).

⁴² Oficiali Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos internetinė svetainė, <<http://www.vrm.lt/go.php/lit/Ministras-D-A-Barakauskas-ir-ES-Tarybos-generalinio-direktorato-atstovas-JPietras-aptare-pasirengima-pirmininkavimui-sporto-srityje/650>> (Žiūrėta 2013 02 16).

sporto Europos Parlamentas paragino Komisiją teikti siūlymus dėl ES sporto programos ir parengiamųjų veiksmų sporte nuo 2009 m. 2008 m. gruodžio mėn. Europos Parlamentas patvirtino biudžetą pirmajam parengiamajam veiksmui. Europos Parlamentas tvirtai laikosi nuomonės, kad būtina ir privalu spręsti sporto klausimus visiškai laikantis subsidiarumo principo.

Reikia pažymėti, kad Europos Parlamentas suprasdamas sporto reikšmę dar 1997 m. paprašė Komisiją surengti Europos sporto metus. Tačiau tik 2003 m. Europos Parlamentas ir Taryba sprendimu Nr. 291/2003 paskelbė 2004 m. Europos švietimo per sportą metais. Ši iniciatyva daugiausia buvo orientuota į informavimą apie sportą, buvo finansuotas 161 sporto projektas.

Lisabonos sutartimi buvo sustiprintos Europos Parlamento galios ir sporto srityje. Europos Parlamentas igijo naujų galių biudžeto klausimuose ir daugumoje politikų, yra įtrauktas į įstatyminius sprendimus per įprastos teisėkūros procedūrą. 165 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnis patvirtina Europos Parlamento galią, kuria reikalauja jos patvirtinimo dėl skatinamųjų priemonių (projektų finansavimo). Skatinamosios priemonės priimamos ES Tarybos kartu su Europos Parlamentu pagal įprastinės teisėkūros procedūras. Europos Parlamentas taip pat turi patvirtinti ir didžiąją dalį ES teisės aktų, jis turi teisę:

- priimti su sporto susijusiais klausimais nuomones, pranešimus, rezoliucijas;
- išreikšti savo nuomonę dėl atliktų studijų dėl sporto;
- pateikti parlamentinius klausimus Komisijai;
- organizuoti posėdžius dėl su sportu susijusių reikalų.

Ratifikavus Lisabonos sutartį Europos Parlamentas užsakė tyrimą „Lisabonos sutartis ir ES sporto politika“, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti ES institucijų atsakomybes sporto srityje. Europos Parlamentas taip pat galėjo pareikšti savo nuomonę dėl sporto svarbos didinimo sporte 2011 m., priimdamas ataskaitą.

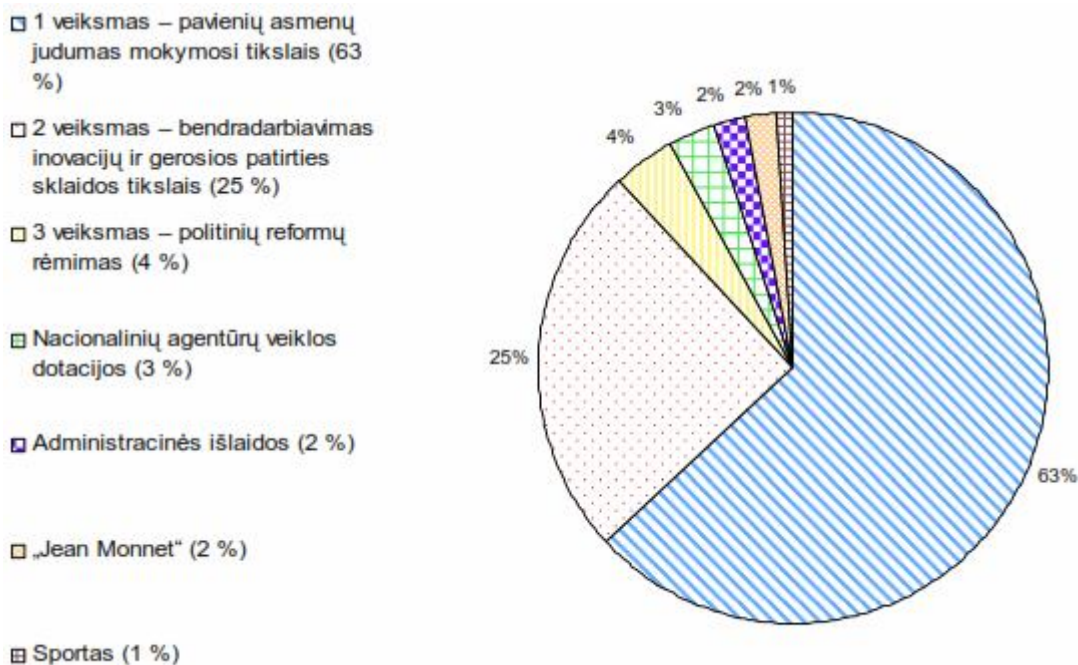
Europos Parlamente už sporto politiką atsakingas Kultūros ir švietimo komitetas. Kultūros ir švietimo komitetas vadovaudamasis „ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“ komunikatu parengė pranešimą „Europos lygmens veiksmai sporto sektoriuje“. Europos Parlamento Kultūros ir švietimo Komitetas yra atsakingas už:

1. „Europos Sąjungos kultūrinius aspektus, ypač:
 - a) geresnį kultūros pažinimą ir populiarinimą,
 - b) kultūrinės ir kalbinės įvairovės apsaugą ir skatinimą,
 - c) kultūrinio paveldo išsaugojimą ir apsaugą, kultūrinius mainus ir meninę kūrybą;

2. Sąjungos švietimo politiką, įskaitant Europos aukštojo mokslo erdvę, europinių mokyklų sistemos ir mokymosi visą gyvenimą vystymą;
3. audiovizualinę politiką bei informacinės visuomenės kultūrinius ir švietimo aspektus;
4. jaunimo politiką ir sporto bei laisvalaikio politikos vystymą;
5. informacijos ir žiniasklaidos politiką;
6. bendradarbiavimą kultūros ir švietimo srityse su trečiosiomis šalimis ir susijusiomis tarptautinėmis organizacijomis bei institucijomis⁴³.

Pirmoji didžiausia Europos Parlamento kartu su Taryba iniciatyva susijusi su sporto sritimi - „Erasmus visiems“ programa, kuria į naują ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programą įtraukiamas skyrius dėl sporto. 2014–2020 m. sportui siūloma skirti vidutiniškai 34 mln. EUR per metus biudžetą. Galutinis biudžetas turėtų paaiškėti, kai bus baigtos derybos dėl bendros daugiamečių finansinės programos visoms ES politikos sritims, tikėtina – iki šių metų pabaigos. Biudžetas, kaip ir ankstesniais metais, bus skirstomas atsižvelgiant į geografinius, politinius ir raidos ES išorės veiklos prioritetus, o kaip matyti iš pateikto programos biudžeto paskirstymo pagal veiklos tipą (žr. 1 pav.), sporto projektams skiriamas vos 1% viso finansavimo mechanizmo.

1 pav. „Erasmus visiems“ programos biudžeto paskirstymas pagal veiklos tipą⁴⁴

⁴³ Oficiali Europos Parlamento internetinė svetainė, <<http://www.europarl.europa.eu/committees/lt/cult/home.html>> (Žiūrėta 2012 12 30).

⁴⁴ Europos Komisija, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, „Erasmus visiems“ – ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa, Briuselis, 2011.11.23, KOM(2011) 787 galutinis, psl. 16.

Parama bus teikiama tarpvalstybiniais projektams, skirtiems keitimuisi praktine ir geraja patirtimi skatinti. Taip pat bus remiami svarbiausi nekomerciniai Europos sporto renginiai ir faktinių duomenų bazės sporto srities politikai kurti stiprinimo veikla. Pagrindiniai naudos gavėjai bus mėgėjiško sporto srityje veikiančios viešosios įstaigos ir visuomeninės organizacijos. Programoje pagrindiniai prioritetai skiriami strategijos „Europa 2020“ tikslams – darbo vietų kūrimui ir ekonomikos augimui. Naujoji programa bus sudaryta taip, „kad būtų remiami trijų tipų vienas kitą papildantys svarbiausi veiksmai:

- Pavienių asmenų judumas mokymosi tikslais;
- Bendradarbiavimas inovacijų ir gerosios patirties sklaidos tikslais;
- Politinių reformų rėmimas⁴⁵.

Jeigu jaunimo judumui, aukštojo mokslo skatinimui ir inovacijoms programos ir finansavimą jau turėjome 2007-2013 m. programoje, tai ši programa aktuali ir nauja tuom, kad ES lygmens bendradarbiavimas sporto srityje bus laikomas atskira programos dalimi. Siekiant specifinių tikslų atskirai egzistuoja Jean Monnet ir sporto iniciatyvos, kuriomis siekiama supaprastinti ir racionalizuoti finansinės programos potencialią ir prieinamumą. „Siekiant plėtoti europinį sporto matmenį, pagal Programą bus remiama tokia veikla:

- Tarptautiniai bendradarbiavimo projektai;
- Svarbūs Europos nekomerciniai sporto renginiai;
- Sporto srities politikos formavimo duomenų bazės stiprinimas;
- Sporto srities pajėgumų didinimas;
- Dialogas su suinteresuotosiomis Europos šalimis⁴⁶

Programoje „Erasmus visiems“ išskyrus atskirą Sporto veiklos programą, bus siekiama stiprinti sporto organizacijų valdymą, skatinti gyventojų fizinį aktyvumą, didinti socialinį įsitraukimą, skatinti sportininkus mokytis ir įgyti papildomas profesijas, teikti informaciją ir kovoti su egzistuojančiomis problemomis, tokiomis kaip dopingas, rasizmas, smurtas ir pan.

⁴⁵ Europos Komisija, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, „Erasmus visiems“ – ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa, Briuselis, 2011.11.23, KOM(2011) 787 galutinis, psl. 5.

⁴⁶ Ten pat, psl. 15.

2.4. EUROPOS REGIONŲ KOMITETAS

Europos regionų komitetas yra politinė asamblėja, kuris turi suteiktą balso teisę ES sprendimų priėmimui ir teisės aktams regionų ir vietos lygio klausimais. Jis turi 344 narius iš 27 ES valstybių narių ir jo darbas organizuojamas 6 skirtingose komisijose. Sutartys įpareigoja Europos komisiją, Europos Parlamentą ir Tarybą konsultuotis su regionų komitetu, kai teikiami nauji pasiūlymai įtakoja regioninį ar vietinį lygmenį. Sporto klausimus sprendžia Švietimo, jaunimo ir mokslinių tyrimų komisija. Tačiau apskritai regionų komiteto vaidmuo sporto srityje yra gana ribotas. Regionų Komitetas teikia savo nuomonę dėl tam tikrų Europos Komisijos iniciatyvų sporto srityje. Pavyzdžiui Regionų Komitetas yra parengęs nuomonę dėl Europos Komisijos komunikato „ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“, tačiau reikia pažymėti, kad Regionų komiteto rekomendacijos yra neprivalomos Europos Komisijai.

Regionų komiteto misija – įtraukti regionų ir vietos valdžios institucijas ir jų atstovaujamus piliečius į ES sprendimų priėmimo procesą ir informuoti juos apie ES politiką. „Komitetas gali kreiptis į ES Teisingumo Teismą, jeigu pažeidžiamos jo teisės arba jeigu jis mano, kad ES teisės aktas neatitinka subsidiarumo principo arba jame nepaisoma regionų ar vietos valdžios institucijoms suteiktų įgaliojimų“⁴⁷.

Regionų komiteto Švietimo, jaunimo, kultūros ir mokslinių tyrimų komisija nagrinėja švietimo, jaunimo politikos, kultūros, sporto, daugiakalbystės, informacinės visuomenės, mokslinių tyrimų ir technologijų, garso ir vaizdo pramonės, žiniasklaidos klausimus. Ji telkia apie 100 renkamų regiono ir vietos atstovų iš 27 ES valstybių narių. Jos pirmininkas yra Rumunijos atstovas Alin Adrian Nica.

2.5. EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas yra konsultacinis organas, kuriame veikia atstovai iš Europos socialinių ir ekonominių interesų grupių bei kitų suinteresuotųjų pilietinės visuomenės šalių formalioje plotmėje tam, kad išsakytų ir pristatytų savo nuomones dėl ES reikalų. 344 narių komitetas sudarytas iš Europos ekonominių ir socialinių interesų grupių atstovų, paskirtų nacionalinių vyriausybių. Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto konsultacijos tam tikrais atvejais yra privalomos Europos Komisijai ir Tarybai, tačiau kitais atvejais jos neprivalomos. Komiteto nuomonės yra perduodamos Europos

⁴⁷ Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, Regionų komiteto informacija, <http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/10072012_regionu_komitetas_lt.htm> (Žiūrėta 2013 01 05).

Tarybai, Komisijai ir Europos Parlamentui. Sporto srityje komiteto vaidmuo yra ribotas. Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas taip pat buvo įsteigęs tyrimo grupę, siekiant parengti nuomonę dėl Europos Komisijos komunikato „ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, buvo atsakingas už Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengiamąjį darbą dėl nuomonės ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas. Pateiktose išvadose ir rekomendacijose komitetas pažymi, kad sutinka su visais svarbiais sporto aspektais, jis yra „suinteresuotas ir pasiryžęs didinti ES lygmens veiksmų svarbą sporto srityje“⁴⁸.

2.6. EUROPOS TEISINGUMO TEISMAS

Europos Teisingumo Teismo praktika stipriai įtakojo ES sporto politiką. 1974 m. nagrinėtoje „Walrave and Koch“ byloje Teismas nustatė taisyklę, kad sportas yra ES teisės dalykas, kai jis yra ekonominė veikla, ir pagal EB sutarties 2 straipsnio nuostatas neturi prieštarauti Europos teisei, ypač laisvo darbuotojų judėjimo kontekste ir jį reglamentuojančiomis nuostatomis. Po „Walrave and Koch“ bylos sprendimo oficialiai skelbiama, kad ES pradėjo stebėti sportą ir jo įtaką. Be to, sprendimas pristatė koncepciją, pagal kurią tik grynai sportinio intereso taisyklės gali būti atleistos nuo sutarčių nuostatų taikymo. Kitos svarbios bylos taip pat plačiai žinomos sporto pasaulyje yra 1995 m. Bosman byla (labai svarbus sprendimas, kuriuo teigiama, kad perkėlimo mokesčiai, darantys tiesioginę įtaką futbolo žaidėjo galimybei patekti į kitos ES valstybės darbo rinką, yra kliūtis laisvam darbuotojų judėjimui, todėl yra neteisėti), 2000 m. Deliege byla, 2006 m. Meca-Medina byla. Kai kurios Teisingumo Teismo bylos sukėlė teisinių neaiškumų. Meca-Medina byla parodė, kad net specifinės sporto taisyklės gali būti pateiktos Europos Teisingumo Teismui dėl proporcingumo kriterijų, byloje buvo teigiama, kad sporto įstaiga piktnaudžiavo įgaliojimais ir pažeidė antimonopolines taisykles. Teismas tikrino ar apribojimai yra neatskiriami nuo ginčijamo reglamento tikslų ir ar jie yra proporcingi bei siekia užtikrinti tik tai, kas būtina konkurenciniame sporte.

Nagrinėtose bylose Teisingumo Teismas neapibrėžė sporto specifiškumo reikšmės ir nenustatė aiškių ribų tarp ES teisės ir su sportu susijusių klausimų. Kurios grynai sportinio intereso taisyklės gali būti atleistos iš ES teisės, lieka neaišku ir yra vertinama kiekvienu atveju

⁴⁸ Alfredo Corela, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas (Com(2011) 12 galutinis) (2012/C 24/23), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:024:0106:0110:LT:PDF>> (Žiūrėta 2013 01 14).

atskirai, atskirais teismo nutarimais. Taip pat ateityje pamatysime ar Teisingumo Teismo bus atsižvelgta į SESV 165 straipsnyje nurodytą sporto specifiką nagrinėjant būsimas su sportu susijusias bylas. Bet kuriuo atveju, ETT negali tapti aktyvus savo iniciatyva, jis pateikia tik nutarimus dėl atvejų, dėl kurių į jį buvo kreiptasi.

Europos Teisingumo Teismas per visus savo gyvavimo metus sukaupė plačią, svarbią ir įvairiapusę Teismo praktiką, kuri savo ruožtu turi itin svarbių rezultatų bei padarinių ir sporto pasauliui. Įgyvendindama savo įgaliojimus pagal privalomosios teisinės galios neturinčius teisės aktus susijusiose srityse, tokiose kaip švietimas, sveikata, socialinė įtrauktis, vykdydama atskiras jų finansavimo programas, ES jau darė įtaką sporto sferai.

Atskirais atvejais, ypač dėl profesionalių atletų perėjimo į kitus klubus, yra priimti atskiri teisės aktai. Reikia paminėti, kad ES teisė yra aukščiau nacionalinės teisės, o ši savo ruožtu aukščiau už atskirų sporto šakų patvirtintas taisykles.

2. KŪNO KULTŪROS IR SPORTO POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Lietuvos kūno kultūros ir sporto sektoriaus problemų analizė atliekama labai fragmentuotai ir paviršutiniškai, dažniausiai studijos atliekamos sportininkų rengimo, pasiruošimo aukščiausio lygio varžyboms klausimais ar sporto mokslo klausimų problematikos sprendimui, tačiau ypač mažai dėmesio skiriama kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimams, sporto sektoriaus problemų analizės apskritai praktiškai nėra. Šioje magistrinio darbo dalyje bus pateiktas kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas bei jį įtakojančios institucijos Lietuvoje.

Sporto sistema Lietuvoje pradėjo formuotis tik paskelbus Lietuvos nepriklausomybę 1918 metais, tačiau dėl atliekamo tyrimo aktualumo kūno kultūros ir sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje apims tik laikotarpį nuo nepriklausomybės atgavimo. 1990 m. kovo 11 d Lietuvai atkūrus nepriklausomybę pokyčiai prasidėjo ir sporto srityje, žingsnis po žingsnio buvo pereita prie europinio sporto valdymo modelio, kuris apibrėžiamas pagrindiniuose Europos Tarybos dokumentuose: Europos sporto chartijoje, Europos sporto visiems chartijoje, Europos sporto etikos kodekse, Antidopingo konvencijoje, papildomame konvencijos protokole, Europos konvencijoje dėl brutalaus žiūrovų elgesio per sporto varžybas, tačiau šiame darbo skyriuje plačiau bus nagrinėjami tik tiesiogiai kūno kultūros ir sporto plėtrą įtakojantys Lietuvos įstatymai ir strategijos.

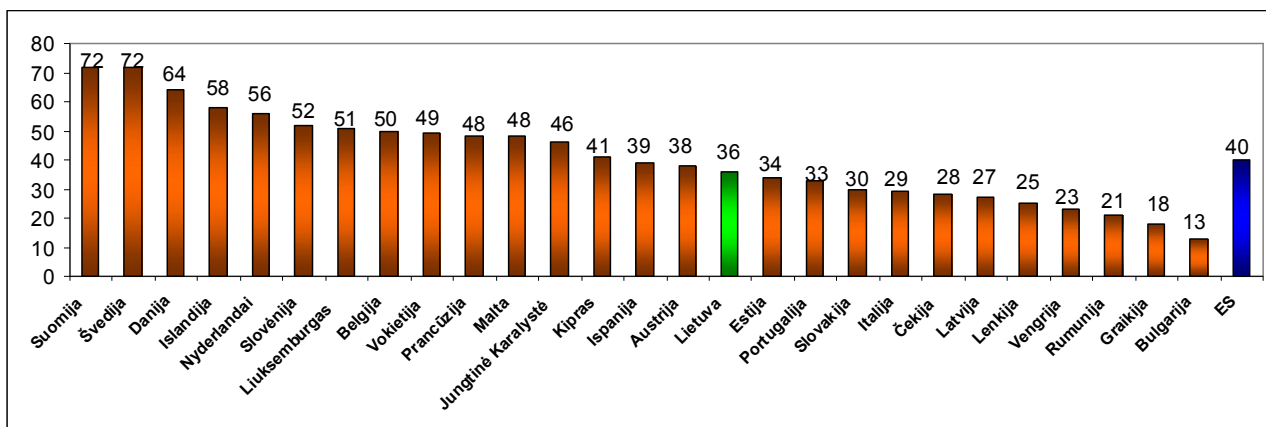
Lietuvoje teisinį pagrindą kūno kultūros ir sporto plėtrai sudaro Lietuvos nacionaliniai teisės aktai, tokie kaip: Kūno kultūros ir sporto įstatymas, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, Sporto chartija, Specialiojo ugdymo įstatymas, Aukštojo mokslo įstatymas, Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, Labdaros ir paramos įstatymas bei Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys: Europos konvencija dėl žiūrovų brutalaus elgesio per sporto varžybas, Antidopingo konvencija ir jos papildomas protokolai.

1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos piliečių referendume priimtos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnis numato, kad „valstybė skatina visuomenės kūno kultūrą ir remia sportą“⁴⁹. Kiekvienos valstybės svarbiausias tikslas ir strateginiuose dokumentuose pateikiami uždaviniai – visuomenės fizinis aktyvumas ir sveikata, jos svarbos suvokimas, profesionaliojo sporto aktualumas. Sporto vaidmuo Lietuvos visuomenėje taip pat labai svarbus ir vis labiau didėja, tačiau oficiali gyventojų fizinio aktyvumo statistika nuvilianti. Iš 2010 m. kovo 29 d. paskelbtos Eurobarometro apklausos „Sportas ir fizinis aktyvumas“ matyti, kad Lietuvoje reguliariai sportuoja tik 36 proc. gyventojų (žr. 2 pav.). Tyrimo duomenimis, 22 proc. lietuvių sportuoja mažiausiai vieną kartą per savaitę, 14 proc. – penkis kartus per savaitę ir daugiau, 44 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų niekada nesportuoja (ES vidurkis siekia 39 proc.). Niekada nesportuojančiųjų daugiau nei Lietuvoje buvo Lenkijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje, Portugalijoje, Italijoje, Graikijoje.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> (Žiūrėta 2012 10 26).

Apklausoje autoriai atkreipė dėmesį, jog Lietuvoje yra bene mažiausiai sporto, kūno rengybos (*fitness*), sveikatingumo klubų ar sociokultūrinių klubų su sporto elementais lankytojų. Lietuva ir Graikija, kuriose 88 proc. respondentų teigė nelankantys jokio sporto klubo, pagal šį rodiklį dalijasi antrą ir trečią vietas nuo galo. Mūsų šalyje 45,3 proc. vyrų ir 34,9 proc. moterų turi antsvorį, per didelę kūno masę turi maždaug 8 proc. 3–7 metų Lietuvos vaikų⁵⁰.

2 pav. Eurobarometro apklausos „Sportas ir fizinis aktyvumas“ duomenys (paskelbta 2010 m. kovo 29 d.)⁵¹

Kaip teigia R. Jankauskienė „užsienio šalyse fizinio aktyvumo skatinimo orientacija keitėsi iš individualaus fizinio aktyvumo skatinimo lygmens į aukštesnio lygmens strategijas, apimančias politinius sprendimus ir aplinkos keitimą⁵²“. Tose šalyse, kuriose buvo atlikti radikalūs politiniai ir aplinkos pokyčiai, moksliskai įrodyta, visuomenės yra fiziškai gerokai aktyvesnės. Deja, tik keletas valstybių turi nacionalines su sveikata ar sportu susijusias gyventojų fizinį aktyvumą skatinančias programas ar veiksmų planus. Dažniausiai šalyse, neturinčiose ilgalaikių strategijų, veikia plataus masto programos, deja, Lietuva iki 2010 metų neturėjo nei programų, nei strategijų.

1995 m. patvirtintame pirmajame Kūno kultūros ir sporto įstatyme teigiame, kad kiekvienas asmuo laisvai gali pasirinkti sporto rūšį, fizinę veiklą, savanorišką dalyvavimą sporto organizacijų veikloje ar profesionalaus sportininko karjerą ir pan. Pažymėtina, kad sovietiniu laikotarpiu sporto politika buvo nukreipta į aukšto sportinio meistriškumo sportą, ir tik atgavus nepriklausomybę buvo pradėtas skatinti masinis sportas, kitaip dar vadinamas „Sportas visiems“ judėjimas.

1992 m., 1996 m., 2000 m., ir 2005 m. buvo rengiami Sporto kongresai, kuriuose dažniausiai aptariami nuveikti, numatomi ateities darbai, išryškinamos problemos bei priimami

⁵⁰ Lietuvos sveikatos statistika, 2009. Vilnius: Lietuvos sveikatos apsaugos ministerija, Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, 2010, <<http://sic.hi.lt/data/la2009.pdf>> (Žiūrėta 2012 11 05).

⁵¹ Special Eurobarometer, Sport and Physical activity, <http://www.europolitics.info/pdf/gratuit_en/269615-en.pdf> (Žiūrėta 2012 11 05).

⁵² R. Jankauskienė, „Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas?“, Žurnalas: Medicina, Nr. 44 (5), 2008, psl. 348.

atitinkami dokumentai tolesnei sporto plėtotei. Sporto visuomenėje Kongresams rengiamasi itin atsakingai ir kruopščiai, tačiau įstatymiškai Sporto Kongreso statusas niekada nebuvo įteisintas, todėl realių rezultatų priimamos rezoliucijos nepasiekė, nors jis yra efektyviausia visuotinio susitarimo forma.

Pirmajame sporto Kongrese buvo sprendžiama kokių kelių pasukti atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, o priimta rezoliucija tapo vėliau patvirtinto Kūno kultūros ir sporto įstatymo pamatu. Antrasis sporto kongresas patvirtino Kompleksinių sporto renginių sistemą. 2000 metais buvo sušauktas 3-asis sporto Kongresas, kuriame buvo patvirtinta 2000–2012 metų Vaikų ir jaunimo kūno kultūros ir sporto strategija, kurioje išvardintos rekomendacijos valstybinėms įstaigoms ir organizacijoms. Tačiau ilgalaikės valstybinės kūno kultūros ir sporto strategijos iki pat 2010 m. taip ir nebuvo parengta.

2008 m. buvo priimtas sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris nustatė kūno kultūros ir sporto principus, gyventojų teises sporto srityje, reglamentavo kūno kultūros ir sporto sistemą bei jos valdymą, nustatė valstybės ir savivaldybių kompetencijas, nevyriausybinių organizacijų kompetencijas plėtojant kūno kultūrą ir sportą, reglamentavo sportininkų ir jų rengimo sistemą, nustatė kūno kultūros ir sporto pratybų organizavimą švietimo įstaigose, reglamentavo kūno kultūros ir sporto finansavimą, kūno kultūros ir sporto specialistų veiklą, profesionalaus sporto plėtrą, sporto varžybas ir renginius, nustatė sporto statinių reikalavimus.

2008 m. publikuotoje Sporto sektoriaus studijoje teigiama, kad Europos sporto sektoriuje per paskutiniuosius metus įvyko ir dar tebevyksta daug pokyčių, tokių kaip, sektoriaus valdymas, personalo įdarbinimas, technologijų pažanga. Pagrindiniai Europos sporto plėtros veiksniai yra dalyvavimo sporto veikloje augimas visoje Europoje, globalizacija, technologijos bei gyventojų senėjimo poveikis. Sporto reikšmė išaugo Europos šalių vyriausybėms pradėjus daugiau investuoti į šį sektorių ir vis labiau pripažįstant jo teigiamą vaidmenį. „Per pastaruosius 10 metų dėl didėjančio dalyvavimo sporto veikloje užimtumas sporto sektoriuje išaugo beveik 60 procentų. Sporto sektoriui Europos Sąjungos šalyse narėse vidutiniškai tenka apie 1,6% bendrojo vidaus produkto (BVP), kai kuriose iš jų skaičius siekia net – 2,5% (Slovėnija, Italija, Austrija)“⁵³. Lietuvoje nuo 2013 metų pradžios Statistikos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kūno kultūros ir sporto departamento iniciatyva buvo įsteigtas naujas darbuotojo etatas, kuris turėtų per metus apskaičiuoti sporto Lietuvoje sukuriama pridėtinę vertę, bus mėginama apskaičiuoti kokią ekonominę naudą šaliai duoda sportas. „Lietuva – penktoji Europos Sąjungos šalis, skaičiuosianti sporto indėlį į valstybės ekonomiką. Tai dar daro Didžioji

⁵³ Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos tyrimo ataskaita, Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, psl.13-17.

Britanija, Kipras, Lenkija ir Austrija⁵⁴. Paminėtina, kad pagal BVP dalį skiriamą sportui Lietuva nuo išsivysčiusių valstybių atsilieka maždaug keturis – šešis kartus. Anksčiau sporto finansavimas buvo pagrįstas biudžeto lėšų asignavimais, tačiau priėmus Kūno kultūros ir sporto rėmimo įstatymą, situacija iš esmės pasikeitė, ir šis fondas tapo pagrindiniu sporto finansavimo šaltiniu. Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo lėšas sudaro 1 proc. iš alkoholio ir tabako akcizo surenkamų mokesčių sumos bei 10 proc. lėšų, gautų už loterijas ir azartinius žaidimus. Derėtų atkreipti dėmesį, kad Vakarų Europos valstybėse sportas finansuojamas iš vietos savivaldos ir verslo struktūrų ir labai retai jį finansuoja pati valstybė iš savo biudžeto. „Iš esmės sportas Europoje toli gražu nėra valstybės biudžeto išlaikytinis. Priešingai – valstybės skiriamos lėšos sudaro mažą viso sporto biudžeto dalį“⁵⁵. Lietuvoje, reikia pripažinti, Vyriausybės programos, pagrindiniai piniginiai srautai yra nukreipti į populiariausias sporto šakas, o valstybinis sporto ir poilsio sektorius yra išplėtotas itin menkai. Privačiuose sporto klubuose sportuoti yra ganėtinai brangu, o viešose įstaigose labai dažnai trūksta net elementaraus sportinio inventoriaus.

Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą ir Lisabonos sutarties pasirašymas įpareigojo Lietuvą peržiūrėti valstybinę kūno kultūros ir sporto politiką iš esmės. Lietuvos Respublikos ministro pirmininko 2007 m. liepos 13 d. potvarkiu Nr. 259 buvo sudaryta darbo grupė parengusi 2008–2020 metų Kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos projektą. Strategija buvo rengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 06 d. nutarimu Nr. 827 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 194 redakcija) patvirtinta strateginio planavimo metodika. Strategijoje pagrindinis dėmesys skirtas sporto socialinei misijai, o „strateginį tikslą numatoma įgyvendinti per keturias prioritetingas kryptis (tikslus):

1. viešojo suvokimo didinimą;
2. horizontalios viešojo administravimo sistemos šioje srityje kūrimą;
3. žmoniškųjų išteklių plėtrą ir pritaikymą organizuotam visuomenės sportavimui;
4. bazinės infrastruktūros sukūrimą⁵⁶.

2008-2020 m. Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija buvo siūloma kaip: „ši strategija yra ekologinio požiūrio į sveikatos skatinimą rezultatas. Ekologinis požiūris numato gyventojų elgsenos keitimą per aplinkos sąlygų fiziniam aktyvumui gerinimą. Už šią veiklą yra atsakingos Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Ūkio, Aplinkos apsaugos, Užsienio, Krašto apsaugos, Susisiekimo ministerijos

⁵⁴ Marius Grinbergas, „Sporto naudą atspindės skaičiai“ Lietuvos sporto laikraštis „Sportas“, 2012-05-30 Nr. 3(962) psl. 3.

⁵⁵ „Lietuvos sporto finansavimas: skurdo vakariene“, Veidas, 2010 spalio 24 d. <<http://www.veidas.lt/lietuvos-sporto-finansavimas-skurdo-vakariene>> (Žiūrėta 2012 09 13).

⁵⁶ 2008 m. vasario 14 d. darbo grupės pirmininko Gintauto Babravičiaus aiškinamasis raštas dėl 2008–2020 metų Valstybinės kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos projekto, Vilnius.

bei Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Jų tarpusavio bendradarbiavimą koordinuoja Kūno kultūros ir sporto komisija prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos, o priežiūros kontrolę atlieka Fizinio aktyvumo taryba prie Lietuvos Respublikos Seimo Jaunimo ir sporto reikalų komisijos. Strategijai įgyvendinti bus rengiama atskira programa, todėl priemonių planas nerengiamas. Visi tarpiniai šios programos rengimo dokumentai ir jų rezultatai bus viešai aptariami su valstybės institucijomis, visuomeninėmis organizacijomis, privataus verslo struktūromis, visuomenės sveikatos ir sporto mokslininkų bendruomene, kitomis suinteresuotomis institucijomis bei organizacijomis⁵⁷.

Po ilgų diskusijų ir svarstymų tiek su valdžios institucijomis, tiek su nevyriausybinėmis organizacijomis projektas buvo tobulinamas ir vėl pateiktas Seimui tvirtinimui kaip Valstybinės sporto plėtros strategijos projektas. 2010 metų pabaigoje Seimas savo nutarimu „Dėl Lietuvos gyventojų 2008-2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategijos patvirtinimo“ projekto (XP-2797)⁵⁸, patvirtino Valstybinės sporto plėtros projektą. Prielaidas Lietuvoje kurti valstybinę kūno kultūros ir sporto strategiją galima sieti su keletu svarbių dokumentų. Formuojant ilgalaikę valstybės kūno kultūros ir sporto politiką, visuomet būna pasitelkiami mokslininkai, šios srities specialistai, kadangi būtina nustatyti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo socialinius ir vadybinius aspektus, ypač atkreipiant dėmesį į sporto srities ypatumus, o valstybinės kūno kultūros ir sporto plėtojimo politikos būna įtrauktos į bendrojo ugdymo programas, ypač kalbant apie jaunimo sritį. Taigi rengiant valstybinę kūno kultūros ir sporto strategiją iš esmės buvo remiamasi sekančiais dokumentais:

- IV Lietuvos kūno kultūros ir sporto kongrese priimta Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005-2015 metams;
- Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengta Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005-2015 metams;
- Europos Komisijos parengta „Baltoji knyga dėl sporto“;
- Europos sporto chartija ir Europos sporto visiems chartija;
- Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209;
- Pasaulinės sveikatos apsaugos organizacijos chartijos, strategijos ir planai, Europos Sąjungos veiksmų programos sveikatos srityje.

⁵⁷ Seimo nario Algimanto Salamakino Lietuvos Respublikos Seimui teikta Lietuvos gyventojų 2008 - 2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategija, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311932> (Žiūrėta 2012 12 22).

⁵⁸ 2010 m. lapkričio 10 d. Nr. 106-P-52 Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=387273&p_query=&p_tr2=2> (Žiūrėta 2012 12 22).

Džiugu, kad Seimas patvirtino valstybinę sporto strategiją, tačiau tenka apgailestauti, kad dokumento rengimas ir tvirtinimas truko ilgiau nei Lietuvos Respublikos Konstitucijos. Dar 2007-aisiais metais Lietuvos Respublikos Seimo Jaunimui ir sporto reikalų komisijos tuometinis pirmininkas Algimantas Salamakinas pateikė 2008-2020 metų gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategiją, kuri vėliau virto valstybine sporto strategija ir galiausiai buvo patvirtinta. Tuometinis Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas Vydas Gedvilas sakė „tai, kad pagaliau patvirtinta sporto strategija – didžiulis žingsnis į priekį. Strategijos dar neturi švietimas, kultūra ir daugelis kitų sričių, o sportas jau turi, aplenkė kitas sritis“⁵⁹. Teigiama, kad valstybinės sporto strategijos rengimas užtruko labai ilgai dėl to, kad buvo vienu metu rengiami du dokumentai: kūno kultūros ir sporto strategija ir gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija. Parengus abiejų strategijų projektus ir pristačius jas Vyriausybei, ministrų kabinetas nusprendė, kad abu dokumentai turi būti apjungti ir paskelbta viena bendra. To pasėkoje, atsirado ilgalaikė sporto strategija 2011-2020 metams.

Kituose šaltiniuose teigiama, kad dvi aukščiau minėtosios strategijos buvo iš esmės skirtingos ir abi reikalingos, bet „Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas į sporto strategiją perkėlė dalį sveikatinimo strategijos, o pastarosios nebeliko, teigė Algimantas Salamakinas“⁶⁰. Lietuvos Respublikos Seimas 2011 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. XI-1296 „Dėl 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos patvirtinimo“. Valstybinės sporto strategijos strateginis tikslas: sudaryti sąlygas visų Lietuvos socialinių grupių įtraukimui į sporto veiklą, taip sprendžiant itin svarbius visuomenės sanglaudos, gyvenimo kokybės gerinimo, gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos, didesnio darbingumo, laisvalaikio užimtumo uždavinius ir kartu sukuriant socialinį pagrindą didelio meistriškumo sportininkų rengimo sistemai. Darbo grupė, rengusi valstybinę strategiją atsižvelgdama į programos „Europa 2020“ strateginius tikslus, kuriais numatoma, kad „net 75 proc. 20-64 amžiaus žmonių turėtų dirbti, o ant skurdo ribos turėtų būti 20 milijonų žmonių mažiau, Lietuva savo ruožtu įsipareigojo iki 2020 m. pabaigos pasiekti, kad 72,8 proc. 20-64 amžiaus žmonių būtų užimti ir dirbtų ir atitinkamai 170 tūkst. sumažinti gyventojų skaičių, patiriančių skurdą ar gyvenančių žemiau skurdo ribos“⁶¹.

⁵⁹ Arūnas Abromaitis, Danas Nagelė, „Politikų strategija sportuoti vers visus gyventojus“, 2011 balandžio 04 d. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/politiku_strategija_sportuoti_vers_visus_gyventojus/.coments.1> (Žiūrėta 2013 01 04).

⁶⁰ Arūnas Abromaitis, Danas Nagelė, „Politikų strategija sportuoti vers visus gyventojus“, 2011 balandžio 04 d. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/politiku_strategija_sportuoti_vers_visus_gyventojus/.coments.1> (Žiūrėta 2013 01 04).

⁶¹ Oficiali Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinio direktorato internetinė svetainė, Strategijos „Europa2020 iniciatyvos“, <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=958&langId=lt>> (Žiūrėta 2012 11 14).

Priėmus valstybinę sporto plėtros strategiją sportas įgauna kiek reikšmingesnę vaidmenį, 2011 m. tuometinės Seimo pirmininkės Irenos Degutienės iniciatyva netgi buvo surengta diskusija „Sporto politika: dabartis ir perspektyvos“ tema. 2012 m. liepos 05-06 dienomis Palangoje buvo surengta svarbi tarptautinė konferencija „Sportas visiems. Regionų bendradarbiavimas“. Šiame renginyje dalyvavo ne tik Lietuvos atstovai, bet ir Europos Regionų komiteto Švietimo, jaunimo, kultūros ir mokslinių tyrimų komisijos nariai. Konferencija vyko prieš pat 5-ųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių Šiauliuose atidarymą. Konferencijoje kalbėjo daug svečių, visi jie pažymėjo sporto svarbą ir ypatumus.

Iš esmės tiek Lietuvos, tiek ir ES sporto politikos dokumentai, programos, strategijos nukreiptos į „sporto visiems“ plėtrą, t.y. į fiziškai aktyvią ir sveiką visuomenę, vaikų ir jaunimo užimtumą bei ugdymą ir pan. Tačiau, deja, Lietuvos praktikoje viskas yra šiek tiek kitaip. Sporto politikos sistema, praktiškai nukreipta ir skatina vien tik profesionalųjį sportą. Tokį profesionalaus sporto dominavimą galima būtų sieti su tarybinės sistemos reliktu, kuriame sportininkų pasiekimai tarptautinėse varžybose buvo ideologinis kovos pamatas, kur pasiektas aukštas rezultatas buvo tarsi galybės ir valstybės didybės demonstravimas, todėl jų pasiekimui buvo naudojamos didžiulės lėšos. Tačiau čia pat susiduriama su tam tikrais sistemos trūkumais, kadangi skatinant profesionalųjį sportą, neužtikrinamos atletų sąlygos po sportinės karjeros pabaigos. IV Lietuvos sporto kongrese LR Prezidentas Valdas Adamkus pabrėžė, kad negalima supriešinti mėgėjiško ir profesionaliojo sporto, nes jie glaudžiai susiję ir tiesiog neįmanomi vienas be kito, nors profesionalusis sportas turi ir tamsiąją savo pusę, sportininkai negali pasigirti gera sveikata baigę karjerą, dopingo skandalai ir pan., todėl vykdoma politika turi įtraukti ir juos stabilizuojančius veiksmus, tokius kaip pašalpos, mokomosios ar socialinės programos. Galima būtų paminėti šiomis dienomis Lietuvoje ypač aktualią visoms amžiaus ir socialinėms grupėms nedarbo problemą. Valdžios institucijų priemonės, nukreiptos į užimtumo didinimą šalies mastu, dažnai yra orientuotos į pačias didžiausias visuomenės grupes, tačiau specifiniams segmentams, kuriose nedarbo problemos gali būti net aštresnės, negu bendrai šalyje, dėmesio skiriama mažai arba jis iš viso neskiriamas. Viena iš tokių pažeidžiamų grupių yra karjerą baigę sportininkai. Nors profesionalūs sportininkai gana anksti baigia savo karjerą (vidutiniškai būdami 35-40 metų) ir vis dar yra ekonominį aktyvumo potencialą turintys ir dirbti norintys darbo rinkos dalyviai, tačiau jų konkurencingumas darbo rinkoje sąlyginai žemas dėl visos eilės priežasčių:

- profesionalūs sportininkai dažnai turi tik pagrindinį išsilavinimą, nes didžiąją laiko dalį paauglystėje ir jaunystėje skiria sportui;

- profesionalūs sportininkai dažnai neturi pakankamai išvystytų socialinių įgūdžių, nes mažai bendrauja už sporto salės ribų, didžiąją savo laiko dalį skirdami profesionaliam sportui;
- profesionalūs sportininkai dažnai neturi praktinės darbo patirties, nes ilgus metus išskirtinai didelę jų laiko dalį užima sportas;
- nemaža profesionalių sportininkų dalis karjerą baigia dėl traumų arba sveikatos problemų, kas stipriai susiaurina profesijų pasirinkimo galimybes, eliminuojant su fizinių krūviu susijusius darbus.

Pažymėtina, kad pasaulyje profesionalių sportininkų integracijos ir reintegracijos į darbo rinką problema yra pripažinta, kaip aktuali, ir yra sprendžiama tiek atskirų šalių nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu. Pavyzdžiui:

- Europos Komisija Baltojoje Knygoje dėl sporto atkreipia ypatingą dėmesį į sportininkų reintegraciją į darbo rinką ir pažymi, kad: „siekdama užtikrinti profesionalių sportininkų reintegraciją į darbo rinką jų sportinės karjeros pabaigoje, Komisija pabrėžia, kad svarbu gana anksti pradėti rengti jaunus sportininkus ir sportininkes „antrai karjerai“ ir steigti kokybiškus vietos mokymo centrus, puoselėjančius jų dvasinius, švietimo ir profesinius interesus“⁶².
- Europos Komisija įgyvendino jaunų Europos sportininkų ir sportininkų mokymo tyrimą, ir rekomenduoja atsižvelgti į jo rezultatus formuojant sportininkų paruošimo „antrai karjerai“ politikos kryptis ir rengiant programas.
- 2009-2010 metais Europos Komisija finansavo eilę tarptautinių projektų, orientuotų į sportininkų papildomą ugdymą karjerai, kurie vyksta iki šiol. Galima paminėti keletą projektų pavyzdžių:
 - o „Bosons Sport College (Švedija): Dual career for young athletes“;
 - o „EU Office EOC: Athletes2Business“;
 - o Rovaniemi University & Municipal federation of Education (Suomija): INTECS – Network International Training and Education Centers Winter Sports“;
 - o “Federation International des Footballeurs Professionels FIFPro: FIFPro Online Academy” ir kiti.
- nuo 2005 metų Tarptautinis olimpinis komitetas kartu su bendrove ADECCO įgyvendina tarptautinę „Atletų karjeros programą“ (Athletes‘ Career Programme), kuri fokusuoja savo dėmesį trijose srityse – išsilavinimas, socialiniai įgūdžiai ir įsidarbinimas.

⁶² Europos Komisija, Baltoji knyga dėl sporto, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007, psl. 12.

Programos svetainės duomenimis iki 2009 metų pabaigos programoje sudalyvavo virš 5000 sportininkų iš daugiau kaip 40 šalių, programa įgyvendinama iki šiol.

Tarptautinė organizacijų patirtis rodo, kad Lietuvoje ilgalaikiam ir tvariam teigiamam poveikiui socialiai pažeidžiamoms sportininkų grupėms nedarbo mažinimui yra būtinos sisteminės ir tęstinės pastangos. Be šios svarbios problemos sprendimo, Lietuvai taip pat privalu sukurti savanorystės sporte strategiją, kas, manytina, tikrai skatins dar didesnę visuomenės aktyvumą. Sportuojanti visuomenė užtikrins visuotinį gyventojų užimtumą, sveikesnę visuomenę, skatins mėgėjų ir profesionaliojo sporto atstovų meistriškumo rezultatų augimą, todėl galima teigti, kad yra reikalinga visa sporto sistemos plėtotė. Deja, tačiau sportas Lietuvoje visgi nepripažįstamas esminiu valstybės prioritetu ir nepelnytai izoliuojamas į atskirą nedidelį viešojo administravimo sektorių, nors sritis ir yra visuotinio pobūdžio. Galbūt situacija gali pasikeisti po ypač svarbaus Lietuvai įvykio.

Nuo 2013 m. liepos Lietuva pirmininkaus ES Tarybai, oficialūs susitikimai neaplenks ir sporto srities, svarbu pažymėti, kad 2013 metai – Europos sveikatingumo metai. Pirmininkavimas Tarybai – tai iššūkis ir didelis išbandymas, itin kruopštaus pasiruošimo reikalaujantis visose srityse, taip pat ir sporto, darbas. 2012 m. kovo 28-30 dienomis Kūno kultūros ir sporto departamentas pakvietė esamo ir būsimo trejeto pirmininkausiančių ES Tarybai, šalių narių vadovus, taip pat Europos Komisijos ir Tarybos atstovus bei informavo apie pasiruošimo procesą, ruošiamus dokumentus ir vykdomas procedūras. Lietuva sudaro pirmininkavimo trejetą kartu su Airija ir Graikija, visos trys šalys privalo parengti bendrą programą visoms sritims, tarp jų ir sporto. Pirmininkaujantieji šaliai tai ypač svarbus, nes ji įgauna galimybę inicijuoti diskusijas, priimti tam tikrus dokumentus svarbius tiek jai, tiek ir kitoms Europos Sąjungos šalims, veikti prisidedant prie Europos Sąjungos sporto politikos formavimo. Be viso to, tai puiki galimybė pristatyti ne tik pačią Lietuvą, bet ir jos sportą. Numatoma, kad bus organizuojami net trys Europos Sąjungos šalių narių susitikimai sporto srityje:

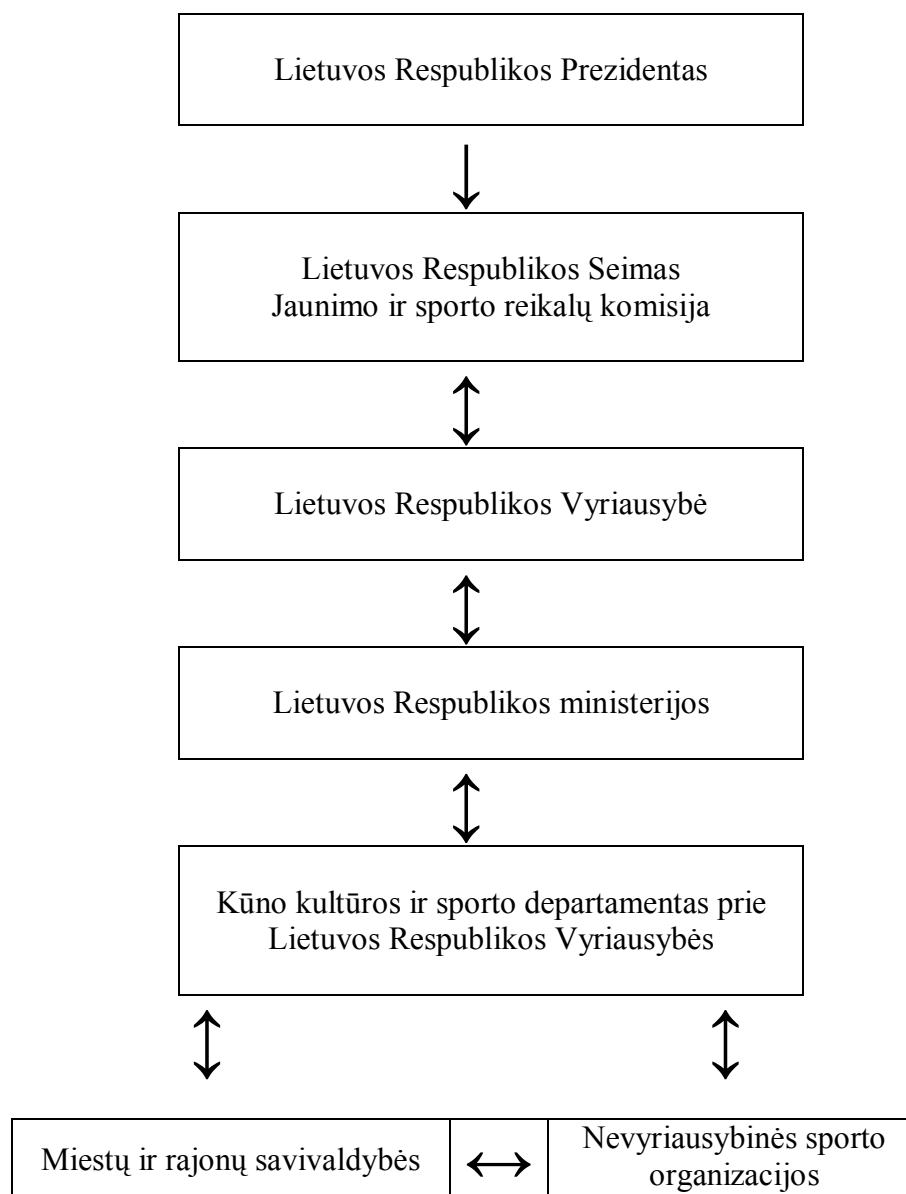
1. už sportą atsakingų ministrų neformali taryba;
2. generalinių direktorių susitikimas;
3. sporto forumas (Komisijos diskusija su tarptautinėmis visuomeninėmis sporto organizacijomis).

Kaip ir kiek Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai įtakos tolesnį kūno kultūros ir sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą bus matyti tik ateityje, todėl toliau darbe bus analizuojamos kūno kultūros ir sporto politikos valdymo funkcijas atliekančios institucijos: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos

Respublikos Vyriausybės, ministerijos, savivaldos institucijos, suinteresuotos grupės ir pan. Prieš pristatant atskiras Lietuvos valstybės institucijas pateikiamas sporto politikos valdymo schema (žr. 3 pav.) Lietuvos Respublikoje. „Sportas ir fizinis aktyvumas pasireiškia per keturis sektorius: vietinės savivaldos, švietimo įstaigų, savanorišką ir privatų. Negalima nepaminėti ir sveikatos sektoriaus svarbos fizinio aktyvumo skatinime. Nacionalinės vyriausybės ir visų paminėtų sektorių bendradarbiavimas yra labai komplikuoatas ir sudėtingas, jam būdinga neaiški atskaitomybė, biurokratija“⁶³. Pateikiamas valdymo modelis buvo sudarytas darbo autorės remiantis Doc. Dr. Reginos Tamulaitienės, Doc. Dr. Stanislovo Stonkaus straipsniu „Lietuvos politinių partijų sporto politikos programinių nuostatų analizė“, kuri buvo publikuota žurnale „Sporto mokslas“, 2012/1 (67). Paveiksle nurodytos institucijos plačiau ir bus analizuojamos.

⁶³ Game plan: a strategy for delivering government's sport and physical activity objectives, A Joint DCMS/Strategy Unit Report, 2008, psl. 10 <http://www.gamesmonitor.org.uk/files/game_plan_report.pdf> (Žiūrėta 2013 01 16).

3. pav. Sporto politikos valdymas Lietuvos Respublikoje (sudaryta darbo autorės)

3.1. LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

Lietuvos Respublikos prezidentas – valstybės vadovas, atliekantis svarbias funkcijas valstybės vidaus politikoje, tačiau prezidento veikimo funkcijų sporto politikoje sunku įžiūrėti. Dažniausiai funkcijos apsiriboja sportininkų, iškovojuusių aukštas prizines vietas, pagerbimu, įvairių renginių globa, kas savo ruožtu suteikia renginiams ypatingą prestižą. Pavyzdžiui, prezidentė Dalia Grybauskaitė 2012 m. buvo Pasaulio Sportas visiems Žaidynių „TAFISA“ globėja, kurios vyko Šiauliuose. 2013 m. prezidentė globoja Europos Lotynų Amerikos šokių ansamblių čempionatą, kurį organizuoja Lietuvos sportinių šokių federacija bei

IX-ąsias Pasaulio lietuvių sporto žaidynes, kurias organizuoja Lietuvos sporto federacijų sąjunga. Dažniausiai „pasirenkami tie renginiai, kurie Prezidentui atrodo svarbiausi, atkreipiantys dėmesį į valstybės ir visuomenės raidai svarbius reiškinius, galintys paskatinti reikalingus pokyčius⁶⁴“.

Prezidentas gali dalyvauti organizuojamose konferencijose, darbo grupių posėdžiuose, jis turi galimybes pristatyti savo pozicijas ir siekti, kad į jas būtų atsižvelgta.

3.2. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

Lietuvos Respublikos Seimas – nacionalinė įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, kurio nariams taip pat kaip ir Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė. Seimo funkcijos plačios ir išties svarbios, o turimos kompetencijos neabejotinai egzistuoja ir sporto srityje. Lietuvos Respublikos Seimas:

- 1) „nustato strategines sporto politikos kryptis;
- 2) tvirtina valstybinę sporto strategiją;
- 3) tvirtina valstybės biudžeto asignavimus sporto priemonėms finansuoti;
- 4) ratifikuoja ir denonsuoja svarbiausias Lietuvos Respublikos sporto tarptautines sutartis;
- 5) vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas⁶⁵“.

Lietuvos Respublikos Seimo svarstymams buvo teikiamos ir visos rengtos anksčiau pristatytos kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos:

- Lietuvos gyventojų 2008–2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategijos projektas Nr. XP-2797, užregistruotas 2007-12-28.
- 2009–2020 metų Valstybinės kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos projektas Nr. XIP-682, užregistruotas 2009-05-29.

Tačiau galiausiai 2011 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu Nr. XI-1296 patvirtino 2011–2020 metų Valstybinę sporto plėtros strategiją, kuri tapo svarbiu sporto plėtros atsparos tašku.

Su sportu susijusių įstatymų projektų svarstymui, išvadų rengimui ir įvairių klausimų nagrinėjimui Seime yra įkurta nuolatinė Jaunimo ir sporto reikalų komisija, kuri

⁶⁴ A. Navickas, Interviu su prezidento Valdo Adamkaus konsultantu jaunimo ir sporto reikalais Arūnu Kučiku, „Ar Lietuva turi valstybinę sporto politiką?“, 2005-11-14, <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2005-11-14-arunas-kucikas-ar-lietuva-turi-valstybine-sporto-politika/5685>> (Žiūrėta 2013 01 05).

⁶⁵ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

sudaroma Seimo statuto nustatyta tvarka pagal Seimo frakcijų proporcinio atstovavimo principą. Komisija vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Seimo statutu, kitais teisės norminiais aktais ir Seimo nutarimu patvirtintai nuostatais.

Pagrindiniai Jaunimo ir sporto reikalų komisijos uždaviniai:

- 1) „rūpintis valstybės jaunimo politikos formavimu ir įgyvendinimu;
- 2) rūpintis valstybės sporto politikos formavimu ir įgyvendinimu.

Vykdydama išvardintus uždavinius Komisija:

- 1) nagrinėja jaunimo švietimo, mokymo, mokslo, studijų, ugdymo, neformalaus ugdymo, savivaldybių darbo su jaunimu, socialinius ir jaunimo sveikatos apsaugos klausimus;
- 2) nagrinėja šaukiamojo amžiaus jaunimo problemas ir kaimo jaunimo problemas;
- 3) nagrinėja narkomanijos ir kitų priklausomybės formų, nusikalstamumo prevencijos tarp jaunimo klausimus;
- 4) nagrinėja jaunimo darbo ir užimtumo, apsirūpinimo būstu, jaunų šeimų problemas;
- 5) nagrinėja prioritетines kūno kultūros ir sporto plėtojimo kryptis, jų finansavimo galimybes ir atsakingų institucijų bei organizacijų veiklą ir veiklos rezultatus;
- 6) nagrinėja moksleivių, studentų, karių, kitų gyventojų sluoksnių fizinio parengimo veiksmingumą, siūlo jo gerinimo būdus;
- 7) nagrinėja studentų sporto klubų, aukštųjų mokyklų sporto bazių plėtros klausimus;
- 8) teikia siūlymus kūno kultūros ir sporto specialistų rengimo, jų kvalifikacijos tobulinimo, materialinės sporto bazės kūrimo, tarptautinio bendradarbiavimo jaunimo ir sporto srityse ir kitais klausimais;
- 9) palaiko ryšius su kitų šalių parlamentinėmis jaunimo ir sporto reikalų institucijomis, Lietuvos ir užsienio jaunimo ir sporto visuomeninėmis organizacijomis;
- 10) teikia pasiūlymus Seimui, Vyriausybei ir kitoms institucijoms dėl teisės aktų, reglamentuojančių jaunimo ir sporto reikalus, priėmimo ir tobulinimo;
- 11) analizuoja jaunimo ir sporto reikalus reglamentuojančių teisės norminių aktų būklę, taip pat ar šie aktai atitinka įstatymų reikalavimus.

Komisijos teisės:

- 1) gauti iš ministerijų ir kitų valstybės institucijų informaciją, kaip įgyvendinami Jaunimo politikos pagrindų ir Kūno kultūros ir sporto įstatymai;
- 2) pasitelkti profesionalius ekspertus, turinčius didelę patirtį jaunimo ir sporto srityse;
- 3) reikalauti ir gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, organizacijų dokumentus, paaiškinimus ir kitą su Komisijos veikla susijusią informaciją.

4) dalyvauti svarstant Seimo komitetų ir kitų komisijų, taip pat Vyriausybės ir kitų valstybės valdymo institucijų parengtus įstatymų bei kitų teisės norminių aktų, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių su jaunimo ir sporto reikalais, projektus⁶⁶.

Lietuvos Respublikos Seimo Jaunimo ir sporto reikalų komitetui šiuo metu vadovauja Juras Požėla, kurio iniciatyva siekiant stiprinti bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis bei kitomis įstaigomis buvo sudaryta Komisijos ekspertų grupė, kurią sudaro visų didžiųjų nevyriausybinių organizacijų vadovai bei valstybinių įstaigų atstovai.

3.3. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

Lietuvos Respublikos Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencijos sporto srityje:

- 1) „tvirtina prioritетines kūno kultūros ir sporto plėtros kryptis ir programas;
- 2) sudaro Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą ir tvirtina jos reglamentą;
- 3) nustato rentų buvusiesiems sportininkams mokėjimo sąlygas ir tvarką;
- 4) nustato premijų didelio meistriškumo sportininkams ir kitiems rinktinių nariams dydžius;
- 5) nustato Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją;
- 6) finansuoja kūno kultūrą ir sportą⁶⁷.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija kūno kultūros ir sporto srityje itin reikšminga ir svarbi, kadangi tik Vyriausybė nustato pagrindines plėtotes gaires ir programas, finansuoja kūno kultūrą ir sportą, nustato įsteigtam Kūno kultūros ir sporto Departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės jo kompetencijas.

Visoms egzistavusioms Lietuvos Vyriausybėms sportas buvo svarbus, kaip pavyzdžiui: „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52, kūno kultūros ir sporto plėtrai skirtas ypatingas dėmesys. Vykdydama kūno kultūros ir sporto politiką, penkioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo programoje užsibrėžė šiuos pagrindinius tikslus: siekti

⁶⁶ Oficiali Lietuvos Respublikos Seimo internetinė svetainė, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=9113&p_k=1> (Žiūrėta 2013 02 05).

⁶⁷ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501, (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

keisti visuomenės požiūrį į sportą skatinant vertinti sportą ne tik didžiųjų laimėjimų, tarptautinio įvaizdžio, tautinio pasididžiavimo požiūriu, bet ir laikant jį labai svarbiu visuomenės socialinio tobulėjimo veiksniu, stiprinančiu žmogaus sveikatą, ugdančiu jo fizines, psichines ir dvasines galias; kūno kultūros ir sporto plėtrą pripažinti esminiu valstybės prioritetu ugdant sveiką gyvenimą ir stiprinant visuomenės sanglaudą; sudaryti sąlygas, kad visos Lietuvos socialinės grupės būtų įtraukiamos į kūno kultūros ir sporto veiklą; kūno kultūros ir sporto sričiai garantuoti kiek įmanoma didesnę finansavimą ir investicijas; remiantis mokslo ir medicinos praktika gerinti sporto specialistų rengimą; aktyviau plėtoti sveikatos ugdymo (savęs pažinimo, sveikos gyvensenos, sveikos mitybos, savikontrolės) sritį, pabrėžiant sporto reikšmę gyvenimo kokybei; tobulinti kūno kultūros ir sporto infrastruktūrą, kad ji būtų tolygiai išplėtotą visuose Lietuvos regionuose; nuosekliai plėtoti mažąją sporto infrastruktūrą gyvenamojoje, darbo ir mokymosi aplinkoje, ypač atnaujinant ir stiprinant švietimo įstaigų sporto bazines; skatinti vietos bendruomenes ir privatų verslą statyti sporto ir rekreacijos objektus, stadionus ir baseinus, skirti daugiau sportui prieinamų naujų erdvių gyvenamuosiuose rajonuose; sporto sales ir aikštynus atverti vaikams, jaunimui, pagyvenusiems žmonėms ir neįgaliesiems, užtikrinti, kad sporto objektais galima būtų naudotis bendruomenės poreikiams⁶⁸.

Naujosios, 2012 metais suformuotos, 2012-2016 m. Lietuvos Respublikos vyriausybės programoje numatytas atskiras Sporto politikos skirsnis, kuriame teigiama, kad „keisime visuomenės požiūrį į sportą, skatindami gyventojus vertinti sportą kaip vieną efektyviausių sveikatos ir gyvenimo kokybės gerinimo priemonių. Sudarysime gyventojams palankias teisinės, socialines ir ekonomines sąlygas sportuoti. Sukursime ir plėtosime ilgalaikę kūno kultūros ir sporto politiką, naudingą kiekvienam žmogui. Kursime programas, naudingas sveikatai, fiziniam aktyvumui ir didelio meistriškumo sportininkams“⁶⁹.

Vyriausybė, siekdama skatinti visų valstybės valdymo institucijų ir nevyriausybinių organizacijų domėjimąsi kūno kultūra ir sportu bei jų bendradarbiavimą, sudaro Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą ir tvirtina jos reglamentą. Tuo tarpu Nacionalinė kūno kultūros ir sporto taryba:

- 1) propaguoja kūno kultūrą ir sportą;
- 2) siekia, kad kūno kultūros ir sporto plėtra neprieštarautų tarptautiniams kūno kultūrą ir sportą reglamentuojantiems aktams.

⁶⁸ Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-2013 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1V-961.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimas, Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51 < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761 > (Žiūrėta 2013 01 06).

Į Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą atstovus deleguoja Seimo Jaunimo ir sporto reikalų komisija, Vyriausybės kanceliarija, Finansų, Krašto apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Užsienio reikalų ir Vidaus reikalų ministerijos, Kūno kultūros ir sporto departamentas, nevyriausybinės sporto organizacijos. Atstovų skaičius, jų kadencijos trukmė ir pirmininko rinkimo tvarka nustatoma Nacionalinės kūno kultūros ir sporto tarybos reglamente, o personalinę jos sudėtį tvirtina vidaus reikalų ministras.

3.4. KŪNO KULTŪROS IR SPORTO DEPARTAMENTAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

Pagrindinis Lietuvos kūno kultūros ir sporto srities įstatymas, priimtas dar 1995 m. numatė, kad atsakomybė už kūno kultūrą ir sportą šalyje priskiriama ne tik Kūno kultūros ir sporto departamentui, tačiau ir Švietimo ir mokslo ministerijai, kuri savo kompetencijos ribose vadovauja vaikų ir jaunimo kūno kultūrai ir sportui. Įstatyme numatoma, kad Kūno kultūros ir sporto departamentas rengia kūno kultūros ir sporto plėtojimo programas ir teikia jas tvirtinti Vyriausybei, koordinuoja ir kontroliuoja jų vykdymą. Taigi Kūno kultūros ir sporto departamentas – vykdomosios valdžios institucija.

Nemaža dalis patvirtintoje ilgalaikėje valstybinėje kūno kultūros ir sporto plėtros strategijoje numatomų įgyvendinti tikslų – tarpinstituciniai, nes apima ne vieną sritį. Įgyvendinant strategiją buvo pakoreguotas Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymas, parengti nauji Kūno kultūros ir sporto departamento nuostatai, strateginiai planai, programos, kiti teisės aktai. Nuo 2010 m. pradžios Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tapo pavaldus Vidaus Reikalų ministerijai. Ministerija vykdo valstybės sporto politikos formavimo funkcijas, o departamentas yra atsakingas už šios politikos įgyvendinimą.

Siekdamas įgyvendinti kūno kultūros ir sporto srities specialius tikslus (palankesnių sąlygų pasirengimui svarbiausioms pasaulio sporto varžyboms užtikrinimą, bendrų pozicijų ginant šalies sporto interesus tarptautinėse organizacijose suderinimą su partneriais, keitimąsi informacija ir gerąja patirtimi ir t.t.) Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaro susitarimus su kitų šalių kūno kultūros ir sporto valdymo institucijomis. 1990-2008 m. sudaryti 24 susitarimai⁷⁰. Departamentas kartu su kitomis Lietuvos Respublikos institucijomis įgyvendina bendrą valstybės kūno kultūros ir sporto politiką.

⁷⁰ Oficiali Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės internetinė svetainė, <www.kksd.lt> (Žiūrėta 2012 12 26).

Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės dalyvauja ir mezga ryšius su tarptautinėmis institucijomis, kitų valstybių vyriausybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, suprasdamas, kad panaudojant kitų šalių patirtį galima išplėtoti ir Lietuvos sporto politiką.

Kūno kultūros ir sporto departamentas dalyvauja Europos Sąjungos šalių narių sporto valdymo institucijų lygiu vykdomojo veikloje, bendradarbiauja su Europos Komisijos Švietimo ir kultūros direktorato sporto skyriumi. „Norėdamos stiprinti esamus draugiškus valstybių santykius, būdamos įsitikinusios, kad bendradarbiavimas sporto srityje padeda sustiprinti valstybių tautų ryšius, siekdamas valstybių vyriausybinių ir nevyriausybinių sporto organizacijų tiesioginio bendradarbiavimo, skatindamos sportininkų ir sporto specialistų mainus, įtvirtindamos vizų lengvatas, turizmo plėtros ir kitais tikslais, valstybės sudaro sutartis. Kūno kultūros ir sporto srities nuostatos sutartyse dažniausiai būna kartu su kultūros, švietimo, jaunimo, turizmo sričių nuostatomis. Tokių sutarčių Lietuvos valstybė yra sudariusi per 50⁷¹.

Kūno kultūros ir sporto departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės yra patvirtintas 31 darbuotojų etatas ir veikia šie skyriai:

- Bendrųjų reikalų skyrius;
- Finansų skyrius;
- Investicijų ir turto valdymo skyrius;
- Kūno kultūros ir sporto strategijos skyrius;
- Teisės skyrius;
- Vidaus audito tarnyba.

Departamente veikia sekančios komisijos, kurių sudėtis yra tvirtinama Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus įsakymu:

- „Lietuvos strateginių sporto klausimų komisija“;
- Nuolatinė komisija dėl sporto (šakų) federacijų pripažinimo;
- Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo taryba;
- Lietuvos sporto mokslo ekspertų taryba;
- Terminijos komisija;
- Brutalaus žiūrovų elgesio per sporto renginius prevencijos komisija;
- Tarpininkavimo komisija Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinėms pensijoms teikti;

⁷¹ Oficiali Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės internetinė svetainė, <www.kksd.lt> (Žiūrėta 2012 12 26).

- Sportininkų ir sporto darbuotojų rėmimo ekspertų komisija⁷².

Kūno kultūros ir sporto departamento žinioje yra 8 biudžetinės įstaigos (Lietuvos olimpinis sporto centras, Lietuvos sporto muziejus, Lietuvos sporto medicinos centras, Kauno sporto medicinos centras, Klaipėdos sporto medicinos centras, Panevėžio sporto medicinos centras, Šiaulių sporto medicinos centras, Druskininkų sporto medicinos centras), 5 viešosios įstaigos (Antidopingo agentūra, Lietuvos sporto informacijos centras, Sportas ir poilsis, Nemuno žiedas, Respublikinis buriavimo centras) ir 2 uždarnosios akcinės bendrovės (Sportininkų testavimo ir reabilitacijos centras bei Respublikinė mokomoji sportinė bazė).

2007 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-1261 buvo įsteigtas Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondas, kuris sukėlė ypač daug diskusijų sporto visuomenėje. Fondas tapo pagrindiniu sporto finansavimo šaltiniu, o jo administratorius yra tas pats Kūno kultūros ir sporto departamentas, tokiu būdu didėjant lėšoms Fonde yra mažinami biudžetinių lėšų asignavimai pačiam Departamentui. Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo lėšos skirstomos tiek biudžetinėms organizacijoms, tiek ir sporto šakų federacijoms, nors anksčiau buvo finansuojamos tiesiogiai iš biudžeto per Kūno kultūros ir sporto departamentą, tokiu būdu sporto federacijos turėjo galimybę gauti lėšų specialioms programoms iš fondo. Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo lėšas sudaro 1% iš alkoholio ir tabako akcizo surenkamų mokesčių sumos bei 10% lėšų, gautų už loterijas ir azartinius žaidimus. Fondo lėšomis remiamos veiklos sritys ir prioritetai:

1. „Fondo lėšomis remiami kūno kultūros ir sporto projektai, susiję su sporto visiems sąjūdžio, didelio sportinio meistriškumo, sporto mokslo ir sporto specialistų rengimo bei jų tobulinimo, sporto bazių priežiūros ir statybos plėtote, sporto inventoriaus ir įrangos įsigijimu.

2. Pirmenybė teikiama šiems projektams: vaikų mokymui plaukti, mokinių ir studentų sporto plėtotei, sporto salėms, aikštelėms, baseinams rekonstruoti ir įrengti, nacionalinėms rinktinėms, didelio meistriškumo ir neįgaliesiems sportininkams rengti olimpinėms ir parolimpinėms žaidynėms, kitoms svarbioms varžyboms, sporto specialistų dalyvavimui konferencijose, seminaruose, sporto informacijos sklaidai, nusipelnusių sportininkų, trenerių ir sporto darbuotojų skatinimui bei socialinei paramai⁷³.

Fondo Tarybą sudaro 5 asmenys, jos sudėtį Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus teikimu tvirtina Vyriausybė. Pateiktų projektų vertinimui yra kviečiami nepriklausomi ekspertai, savo sričių specialistai.

⁷²Oficiali Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės internetinė svetainė, <<http://www.kksd.lt/index.php?3156544453>> (Žiūrėta 2012 12 26).

⁷³ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, 2007 m. liepos 4 d. Nr. X-1261, (Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3321).

Pagrindinė kūno kultūros ir sporto departamento funkcija yra dalyvauti formuojant ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos sporto politiką, deja, tenka konstatuoti yra tik formali. Yra parengta daugybė dokumentų, žinomos didžiausios sporto problemos, atliktos analizės ir tyrimai, bet visi jie ir lieka deklaratyvūs popieriniai dokumentai. Kūno kultūros ir sporto departamentui Vyriausybės deleguotos funkcijos yra nepakankamos, aiškiai neapibrėžtas klubų ir nevyriausybinų organizacijų vaidmuo.

Dar 2007 m. vasarą buvo suburta darbo grupė rengusi Lietuvos kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos projektą, kuriame be socialinių sporto funkcijų ir vertybių aptarimo, buvo numatoma išplėsti Vyriausybės įgaliotos institucijos funkcijas, skatinti bendradarbiavimą su privačiu sektoriumi ir nevyriausybinėmis organizacijomis, tačiau realių veiksmų nebuvo plėtojama.

3.5. LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTERIJOS

Pristatant atskirų Lietuvos Respublikos ministerijų atsakomybes ir funkcijas sporto srityje reikia paminėti, kad mažo fizinio aktyvumo problema Lietuvoje gali būti tai, kad sporto veiklos organizavimo atsakomybė priskiriama daugeliui valstybės institucijų, pradedant šešiomis ministerijomis, kurios pagal savo kompetencijas dalyvauja formuojant kūno kultūros ir sporto politiką, įgyvendina ją ir užbaigiant savivaldybių įstatyme numatyta kompetencija savivaldybėms. Nors, atrodytų, organizacijų skaičius didelis, tačiau realus rezultatas ir visuomenės informavimas, galima teigti, yra prastas.

Ministerijų kompetencijos kūno kultūros ir sporto srityje yra sekančios:

1. Krašto apsaugos ministerija ir kitos krašto apsaugos sistemos institucijos pagal savo kompetenciją organizuoja ir užtikrina karių fizinį parengtumą, sudaro sąlygas kariams sportuoti ir dalyvauti sporto varžybose.

2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija plėtoja neigaliųjų kūno kultūrą ir sportą kaip integravimosi į visuomenę priemonę, remia šeimos ir bendruomenės fizinio aktyvumo iniciatyvas bei programas.

3. Susisiekimo ministerija reglamentuoja aviacijos sportininkų ir specialistų kvalifikacijos, skrydžių saugos, orlaivių techninės būklės kontrolės, skrydžių, motorlaivių, automobilių ir motociklų sporto organizavimo ir valdymo klausimus.

4. Sveikatos apsaugos ministerija plėtoja sveikos gyvensenos principus, rengia ir koordinuoja fizinio aktyvumo skatinimo programas, rengia teisės aktų, susijusių su fizinio

aktyvumo didinimu, projektus, dalyvauja sprendžiant kovos su dopingo vartojimu sporte klausimus, nustato sportininkų ir sportuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimus.

5. Švietimo ir mokslo ministerija pagal savo kompetenciją formuoja ir vykdo kūno kultūros ir sporto politiką formaliojo ir neformaliojo švietimo programas vykdančiose įstaigose. Ministerija savo kompetencijos ribose vadovauja vaikų ir jaunimo kūno kultūrai ir sportui jai priklausančiose švietimo įstaigose, privalo rūpintis moksleivių sveikatinimu, fiziniu parengimu, todėl šių funkcijų įgyvendinimui bendradarbiauja su visomis suinteresuotomis institucijomis. Švietimo ir mokslo ministerija taip pat yra atsakinga už mokymo ir ugdymo programų tvirtinimą, kurių parengimas derinamas su Sveikatos apsaugos ministerija ir Kūno kultūros ir sporto departamentu, ji rengia ir organizuoja mokomųjų ar metodinių priemonių apie kūno kultūrą ir sportą leidybą, rūpinasi švietimo įstaigų kūno kultūros ir sporto specialistų kvalifikacija, jų rengimu ir atestacijomis. Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Kūno kultūros ir sporto departamentu tvirtina sporto mokyklų, klubų ir kitų sporto mokymo įstaigų nuostatus, skiria finansavimą švietimo įstaigų sportiniam inventoriui, bazių priežiūrai ir pan. Apibendrintai galima būtų teigti, kad Švietimo ir mokslo ministerija formuoja ir įgyvendina visą moksleivių kūno kultūrą ir sportą.

6. Vidaus reikalų ministerija rūpinasi vidaus tarnybos sistemos pareigūnų fiziniu parengtumu, sudaro sąlygas šiems asmenims sportuoti ir dalyvauti sporto varžybose. Dar 2002 metais prie Vidaus reikalų ministerijos įkurta Kūno kultūros ir sporto komisija (2002 m. gegužės 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 666; Žin., 2002, Nr. 48-1865). Tarp kitų jos veiklos funkcijų buvo ir yra tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimas skatinant gyventojų fizinį aktyvumą. Kadangi ši institucija yra tik patariamojo pobūdžio, iš esmės minėto bendradarbiavimo rezultatų niekas nekontroliuoja ir už juos neatsako. 2009 m. liepos 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 774 Komisija buvo pervadinta į Tarybą, šiek tiek pakeistas jos sudėtį sudarančių institucijų sąrašas. Nacionalinės kūno kultūros ir sporto tarybos personalinę sudėtį tvirtina Vidaus reikalų ministras, o pati taryba gali būti vertinama kaip sporto politikos vertinimo ir formavimo patariamoji institucija.

7. Kitos ministerijos ir valstybės institucijos pagal savo kompetenciją dalyvauja formuojant kūno kultūros ir sporto politiką, įgyvendina ją ir sudaro sąlygas plėtoti kūno kultūrą ir sportą⁷⁴.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501, (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

3.6. LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBĖS

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-2490) 8 straipsnio 4 dalies nuostata skelbia, kad „viešosios paslaugos gyventojams teikiamos teisės aktų nustatyta tvarka atlygintinai ir neatlygintinai“ bei pažymima, kad kūno kultūros ir sporto plėtojimas yra savarankiškoji savivaldybių funkcija, o tai reiškia, kad kūno kultūros ir sporto plėtojimą savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir šios interesams. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškujų funkcijų atlikimą.

„Savivaldybė administruoja ir užtikrina viešųjų paslaugų teikimą gyventojams nustatydamą šių paslaugų teikimo būdą, taisykles ir režimą, steigdamą savivaldybės biudžetines ir viešąsias įstaigas, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka parinkdamą viešųjų paslaugų teikėjus ir įgyvendindamą viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę“⁷⁵. Kūno kultūros ir sporto įstatymas taip pat aiškiai nustato savivaldybių kompetencijas kūno kultūros ir sporto srityje:

1. „Kūno kultūros ir sporto politiką savivaldybėje formuoja savivaldybės taryba.
2. Savivaldybių tarybos steigia ir likviduoja kūno kultūros ir sporto įstaigas, savo nustatyta tvarka gali finansuoti sportininkų ugdymo centrų, sporto klubų ir kitų nevyriausybinių teritorijoje veikiančių sporto organizacijų, neatliekančių viešojo administravimo funkcijų, veiklą.
3. Savivaldybių tarybos gali nustatyti stipendijų, kurios būtų mokamos iš savivaldybių biudžetų, skyrimo sportininkams kriterijus ir tvarką, taip pat premijų, kurios būtų mokamos iš savivaldybių biudžetų, skyrimo savivaldybių rinktinių nariams kriterijus ir tvarką.
4. Savivaldybės administracijos direktorius arba jo įgaliotas kitas savivaldybės administracijos padalinys ar savivaldybės įstaiga, įgyvendindami kūno kultūros ir sporto politiką savivaldybės teritorijoje:
 - 1) rengia ir įgyvendina kūno kultūros ir sporto plėtojimo savivaldybėje programas;
 - 2) įgyvendina sporto bazių plėtros strategiją savivaldybėje, užtikrina jų prieinamumą gyventojams;
 - 3) savivaldybių tarybų nustatyta tvarka finansuoja rinktinių dalyvavimą šalies ir tarptautinėse varžybose;

⁷⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-2490).

4) vykdo šviečiamąją veiklą, formuoja jų teritorijoje gyvenančių žmonių pozityvų požiūrį į kūno kultūros ir sporto reikšmę sveikatai;

5) tvirtina miestų ir (ar) savivaldybių sporto šakų rinktines⁷⁶.

Atliktos apklausos parodė, kad beveik „pusė lietuvių (47 proc.) sutiko su teiginiu, jog savivaldybių institucijos nepakankamai skiria dėmesio savo piliečiams fizinės veiklos srityje“⁷⁷. Deja, tačiau aukščiau pristatytas funkcijas savivaldybėms be galo sudėtinga įgyvendinti dėl nuolatinio finansavimo trūkumo, nepakankamo savarankiškumo ir pan. Dėl investicijų stokos nesutvarkyta daugelis savivaldybių, bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštųjų mokyklų sporto bazių, jos nepatrauklios sportininkams, jaunimui, neaprupintos šiuolaikiniu sporto inventoriu ir įranga. Šalyje iš „60 savivaldybių tik 24 turi plaukimo baseinus“⁷⁸.

Visas Lietuvos savivaldybes jungiančioje ir bendrąsias jų problemas sprendžiančioje Lietuvos savivaldybių asociacijoje yra įkurtas Švietimo ir kultūros komitetas, kurio pagrindinis veiklos tikslas – įtakoti, kad valstybinės valdžios ir valdymo institucijų rengiami teisės aktai švietimo, kultūros bei kūno kultūros ir sporto klausimais atitiktų savivaldybių interesus, kad jie būtų veiksmingai ir efektyviai įgyvendinami savivaldybėse.

Pagrindinės Lietuvos savivaldybių asociacijos Švietimo ir kultūros komiteto veiklos kryptys yra:

- „Europos vietos savivaldos Chartijos nuostatų įgyvendinimo priežiūra kuruojamoje srityje;
- įstatymų ir kitų kuruojamos srities teisės aktų nagrinėjimas ir įvertinimas;
- LSA aprobuotos politikos formavimas kuruojamose srityse;
- Švietimas (bendrasis ir neformalusis ugdymas);
- Kultūra;
- kūno kultūra ir sportas;
- kultūros paveldas⁷⁹.

Formuojant ir įgyvendinant Lietuvos kūno kultūros ir sportą politiką aktyviai veikia ir yra išikūrusios Lietuvos savivaldybių sporto padalinių vadovų asociacija bei Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacija. Lietuvos savivaldybių sporto padalinių

⁷⁶ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501, (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

⁷⁷ Special Eurobarometer, Sport and Physical activity, <http://www.europolitics.info/pdf/gratuit_en/269615-en.pdf> (Žiūrėta 2012 10 27).

⁷⁸ Lietuvos sporto statistikos metraštis 2007 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2008, psl. 47.

⁷⁹ Oficiali Lietuvos savivaldybių asociacijos internetinė svetainė, <<http://www.lsa.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/komitetai/13-svietimo-ir-kulturos-komitetas-sk>> (Žiūrėta 2013 01 16).

vadovų asociacija jungia visų Lietuvos savivaldybių sporto skyrių vadovus, asociacijai šiuo metu vadovauja Kauno miesto savivaldybės sporto skyriaus vedėjas Albinas Grabnickas. 2010 m. birželio 21 d. buvo įkurta ir Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacija, kuriai vadovauja Arvydas Sapka. Jos tikslas – padėti spręsti aktualius šiandieninius klausimus, susijusius su sportinės veiklos organizavimu ir sportininkų ugdymu, gerinti sporto mokymo įstaigų įvaizdį ir pan. Abiejų organizacijų atstovai nuolat dalyvauja sudaromose darbo grupėse, Nacionalinės kūno kultūros ir sporto tarybos darbe, tačiau „sektoriaus ateitis daugiausiai priklausys nuo valstybinių struktūrų nuostatų (žinojimo, reagavimo ir veiksmų), taip pat mokymo institucijų ir darbdavių bei darbuotojų organizacijų bendradarbiavimo organizuojant pirminį rengimą bei jų tęstinį mokymą. Taip pat būtinos priemonės, kurios leistų pagerinti sporto sektoriui reikalingų darbuotojų pasiūlos ir paklausos atitiktį“⁸⁰.

3.7. NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS

Nevyriausybinių organizacijų veiklos sritys ir vykdomos funkcijos – labai plačios. Apimama veikla gali prasidėti teikiamomis įvairiausiomis paslaugomis įvairiose srityse, ypatingą vaidmenį skiriant sporto sričiai. Oficiali statistika byloja, kad bene daugiausia nevyriausybinių organizacijų dirba būtent sporto srityje. Dar prieš karą praktiškai visos pagrindinės Lietuvos sporto federacijos buvo tapusios tarptautinių organizacijų narėmis, šiuo metu 106 federacijos yra tarptautinių federacijų narėmis, tačiau ne visos jų turi Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pripažinimą. Pagal šiuo metu galiojančią tvarką, federacijos, „kas ketverius metus turi teikti atitinkamus dokumentus savo veiklos pripažinimui, tuomet pristatydami strateginius planus ir teikdama projektus gali tikėtis biudžetinių lėšų asignavimų veiklos vykdymui. Tuo tarpu sporto šakų, sporto visiems plėtojimas įgyvendinamas pagal sporto organizacijų parengtas programas“⁸¹.

2009 metais Lietuvoje veikė 138 nacionalinės sporto organizacijos, 1347 savivaldybių sporto organizacijos, iš jų 1078 sporto klubai, 97 sporto viešosios įstaigos, 98 sporto mokymo įstaigos, 6 sporto įmonės⁸². Pateikta oficiali statistika byloja, kad nevyriausybinių sporto organizacijų skaičius ištikrųjų didelis ir svarbus. Valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas apibrėžiamas Kūno kultūros ir sporto įstatyme,

⁸⁰ Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos tyrimo ataskaita, Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, psl. 7.

⁸¹ Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-2013 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1V-961.

⁸² Lietuvos sporto statistikos metraštis 2009 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2010, psl. 32.

valstybinių institucijų nuostatuose, Asociacijų įstatyme, netgi Olimpinėje chartijoje. Be jokios abejonės svarbiausias vaidmuo sporto plėtotės tenka sporto šakų federacijoms, kurios:

- 1) „organizuoja oficialų nacionalinį čempionatą;
- 2) sudaro sporto šakų Lietuvos rinktines ir atstovauja Lietuvai tarptautinėse varžybose;
- 3) užtikrina Lietuvos rinktinių pasirengimą ir dalyvavimą varžybose;
- 4) gavusi Kūno kultūros ir sporto departamento leidimą, organizuoja Lietuvoje tarptautinius sporto renginius, tarptautines, kompleksines sporto varžybas;
- 5) pagal tarptautines antidopingo kontrolės taisykles taiko sankcijas už dopingo vartojimą, organizuoja dopingo kontrolę varžybų metu, vykdo šviečiamąją veiklą dėl dopingo kontrolės;
- 6) atlieka kitas Lietuvos sporto (šakos) federacijos įstatuose nurodytas funkcijas“⁸³.

Svarbiausiomis nevyriausybinėmis sporto organizacijomis prisidedančiomis prie Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo galima būtų laikyti Lietuvos tautinį olimpinį komitetą, Lietuvos sporto federacijų sąjungą, Lietuvos asociaciją „Sportas visiems“.

Pagrindinis Lietuvos tautinio olimpinio komiteto tikslas pagal organizacijos įstatus yra „vadovaujantis Olimpine chartija, plėtoti ir ginti olimpinį judėjimą Lietuvos Respublikoje“⁸⁴. Kaip jau buvo minėta anksčiau Lietuvoje profesionalusis sportas ir sportininkų pasiekiami rezultatai itin svarbūs ir vertinami, pagrindinės biudžeto lėšos yra skiriamos būtent sporto šakų plėtrai, rinktinių rengimui ir aukšto sportinio meistriškumo rezultatų siekimui, todėl Komiteto svarba išties didelė. Lietuvos tautinio olimpinio komiteto atstovas yra Nacionalinėje kūno kultūros ir sporto taryboje, Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo taryboje ir praktiškai visose sudaromose Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo grupėse.

Lietuvos sporto federacijų sąjunga, nepriklausoma visuomeninė organizacija, jungianti 80 sporto šakų federacijų, įkurta dar 1992 m. Vienas iš Sąjungos uždavinių „padėti parengti ilgalaikę sporto šakų plėtojimo programą ir ją įgyvendinti, tuo prisidedant prie Lietuvos Respublikos valstybinės kūno kultūros ir sporto programos vykdymo“⁸⁵. Lietuvos sporto federacijų sąjunga vienintelė Lietuvoje yra ENGSO – Europos Nevyriausybių Sporto Organizacijų Asociacijos nare. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės taip pat deleguoja Sąjungai organizuoti kompleksinius Lietuvos sporto renginius,

⁸³ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501, (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).

⁸⁴ Oficiali Lietuvos tautinio olimpinio komiteto internetinė svetainė, <<http://www.ltok.lt/node/49>> (Žiūrėta 2013 02 02).

⁸⁵ Oficiali Lietuvos sporto federacijų sąjungos internetinė svetainė, <<http://lsfs.lt/dokumentai2>> (Žiūrėta 2013 02 02).

tokius kaip Lietuvos jaunių, jaunučių sporto žaidynės, Baltijos šalių jaunių sporto žaidynės, Pasaulio lietuvių sporto žaidynės, kurios vykdomos tik kas ketverius metus, yra globojamos Lietuvos Respublikos Prezidentės ir kurios įtrauktos į „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą programą. Sąjungos atstovas yra Lietuvos Respublikos Seimo Jaunimo ir Sporto reikalų komisijos ekspertų grupėje, Nacionalinėje kūno kultūros ir sporto taryboje ir praktiškai visose sudaromose Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo grupėse.

Lietuvos asociacija „Sportas visiems“ visuomeninė organizacija įkurta 1991 m., kurios tikslas – „siekti visuomeninės gerovės kūno kultūra ir sportu stiprinant žmonių sveikatą, propaguoti sveiką gyvenseną, organizuoti kūno kultūros, neprofesionalaus sporto ir poilsio renginius įvairaus amžiaus žmonėms“⁸⁶. Asociacija organizuoja tradicinį festivalį „Sportas visiems“ Palangoje, Seniūnijų žaidynes, Žiemos žaidynes. Asociacijos atstovas yra Nacionalinėje kūno kultūros ir sporto taryboje, Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo taryboje ir praktiškai visose sudaromose Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo grupėse.

Šių trijų didžiausių nevyriausybinų organizacijų atstovai tiesiogiai dalyvauja Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavime ir įgyvendinime, tačiau dar kartą reikia paminėti, kad egzistuoja virš 100 sporto šakų federacijų, virš 1000 klubų, kurie turi galimybę ir yra suinteresuoti įtakoti priimamus sprendimus ar formuojamas strategijas.

⁸⁶ Oficiali Lietuvos asociacijos „Sportas visiems“ internetinė svetainė, <<http://sportasvisiems.lt/apie-mus>> (Žiūrėta 2013 02 02).

IŠVADOS

1. Apibendrinant ištirtą Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką, bei apžvelgus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo procesus galima teigti, kad Lietuvoje neabejotinai reikalinga sporto sistemos pertvarka ir plėtotė, tik tinkamai parinktas institucinės struktūros modelis ir nauja įstatymine bazė padėtų išspręsti iškylančias problemas.
2. Išanalizavus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus Lietuvoje ir Europos Sąjungoje galima teigti, kad Lietuvoje šia politikos sritimi aktyviau pradedama domėtis tik po Europos Sąjungos iniciatyvų.
3. Lietuvoje kol kas nėra veikiančių palankių įstatymų, skatinančių įmones, verslininkus ir kitus subjektus aktyviai prisidėti prie kūno kultūros ir sporto plėtojimo programų rėmimo, todėl svarbiausia atsakomybė už šių programų finansavimą tenka valstybei, tuo tarpu Europos Sąjungoje – namų ūkiams.
4. Išnagrinėjus atskiras Lietuvos ir Europos Sąjungos institucijas, įtakančias kūno kultūros ir sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą galima teigti, kad Lietuvos sporto politika yra prastai išvystyta, neegzistuoja aiškios atsakomybės už rezultatus tiek tarp nevyriausybinių sporto organizacijų ir valstybinių institucijų, tiek ir savivaldybių lygmenyje.

REKOMENDACIJOS

Norint sukurti efektyvią Lietuvos kūno kultūros ir sporto politiką, optimizuoti joje veikiančias institucijas būtina įtvirtinti Europos Sąjungos pripažįstamus sporto politikos principus, imtis tų priemonių, kurias ji numato:

1. didinti ir skatinti tiek nevyriausybinių organizacijų, tiek savanorių vaidmenį sporte.
2. skatinti ir užtikrinti sporto organizacijų autonomiškumą. Dabar sporto sistemoje veikiančios vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos yra susijusios gana tampriais ryšiais, nes kai kurių institucijų nariai formuojantys ir įgyvendinantys sporto politiką yra ir kai kurių nevyriausybinių sporto organizacijų valdybų nariais.
3. inicijuoti nevyriausybinių ir valstybinių organizacijų bendradarbiavimo sukūrimo mechanizmą ir konsultacinę sistemą. Tokia sistema leistų į sprendimų priėmimo ir formavimo procesą įtraukti ir nevyriausybines organizacijas visuose valdymo lygiuose, kas savo ruožtu skatintų geresnį ir produktyvesnį abiejų sektorių bendradarbiavimą ir dialogą.
4. gerinti kūno kultūros arba sporto visiems plėtrą, sudaryti sąlygas visuomenei sportuoti, panaudoti sportą kaip užimtumo priemonę, o ne tik aukšto sportinio meistriškumo rezultatų siekimą.

LITERATŪRA:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija,
<<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>.
2. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.
3. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus,
<http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686>.
4. Europos Komisija, Baltoji knyga dėl sporto, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007.
5. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d., Nr. X-1501 (Valstybės žinios, 2008, Nr.: 47 -1752).
6. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, 2007 m. liepos 4 d. Nr. X-1261, (Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3321).
7. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-2490).
8. Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-2013 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1V-961.
9. Lietuvos Respublikos Seimas, nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51,
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761>.
10. Directorate-General Education and Culture, Executive Summary, Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU, Study commissioned by the European Commission, 2012 August.
11. Komisijos Tarnybų darbinis dokumentas, poveikio vertinimo santrauka pridedama prie Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas, Briuselis, 2011.1.18, SEK(2011) 68 galutinis.
12. Europos Komisija, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, „Erasmus visiems“ – ES švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa, Briuselis, 2011.11.23, KOM(2011) 787 galutinis.

13. Alfredo Corela, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas (Com(2011) 12 galutinis) (2012/C 24/23), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:024:0106:0110:LT:PDF>>.
14. 2008 m. vasario 14 d. darbo grupės pirmininko Gintauto Babravičiaus aiškinamasis raštas dėl 2008–2020 metų Valstybinės kūno kultūros ir sporto plėtros strategijos projekto, Vilnius.
15. Seimo nario Algimanto Salamakino Lietuvos Respublikos Seimui teikta Lietuvos gyventojų 2008 - 2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategija, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311932>.
16. 2010 m. lapkričio 10 d. Nr. 106-P-52 Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=387273&p_query=&p_tr2=2>.
17. Janas Figelis, oficialus Europos Komisijos pranešimas, „Pirmoji Komisijos iniciatyva sporto srityje – Baltoji knyga“, <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/1090/?print=1>>.
18. Europos Bendrijų Komisija, Komisijos Tarnybų darbo dokumentas, Poveikio vertinimo santrauka pridedama prie Baltosios knygos dėl sporto, Briuselis, 11.07.2011.
19. The Helsinki report on Sport, Report from the Commission To The European Council with a view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, Brussels, 10.12.1999, COM(1999) 644 final, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0644:FIN:EN:PDF>>.
20. Presidency Conclusions, Nice European Council Meeting, 7, 8 and 9 December 2000, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-r1.%20ann.en0.htm>.
21. Europos Taryba, 2003 m. gegužės 5 d. posėdžiavusių Tarybos ir valstybių narių vyriausybės atstovų bendra deklaracija dėl „Socialinės sporto reikšmės jauniems žmonėms“, (2003/C 134/03).
22. Study on the Volunteering in the European Union, Final Report, 2010, GHK, psl. 86.
23. Report on EU-wide public consultation. Strategic Choices for the Implementation of the New EU Competence in the Field of Sport, psl. 10.
24. P. Fonataine, Dvylika Europos pamokų, 2007.

25. G. Vitkus, Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas, Vilnius: Eugrimas, 2008.
26. Sporto sektoriaus studija: darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos tyrimo ataskaita, Profesinio mokymo metodikos centras, 2008.
27. Manolis Mavrommatis, Europos Parlamento kultūros ir švietimo komitetas, Pranešimo projektas dėl Baltosios knygos dėl sporto, 2007, psl. 10,
<http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/696/696668/696668.lt.pdf>.
28. R. Jucevičius, Strategic Management of Public Institutions, Economics and Management: Actualities and Perspectives 2002, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
29. R. Jankauskienė, „Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas?“, Žurnalas: Medicina, Nr. 44 (5), 2008.
30. Stanislovas Stonkus, „Sporto terminų žodynas“, Kaunas: Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos kūno kultūros institutas, 1996.
31. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius, Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2008.
32. Lietuvos sveikatos statistika, 2009. Vilnius: Lietuvos sveikatos apsaugos ministerija, Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, 2010,
<<http://sic.hi.lt/data/la2009.pdf>>.
33. Doc. Dr. Regina Tamulaitienė, Doc. Dr. Stanislovas Stonkus, „Lietuvos politinių partijų sporto politikos programinių nuostatų analizė“, Žurnalas „Sporto mokslas“, 2012/1 (67).
34. Marius Grinbergas, „Sporto naudą atspindės skaičiai“ Lietuvos sporto laikraštis „Sportas“, 2012-05-30 Nr. 3(962).
35. Lietuvos sporto statistikos metraštis 2007 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2008.
36. Lietuvos sporto statistikos metraštis 2009 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2010.
37. Game plan: a strategy for delivering government's sport and physical activity objectives, A Joint DCMS/Strategy Unit Report, 2008,
<http://www.gamesmonitor.org.uk/files/game_plan_report.pdf>.
38. Indrė Balčaitė, „Politikos ir sporto paralelės pagal Pierre Bourdieu: laukai, žaidimai ir prizai“, VU TSPMI studentų laikraštis „Post Scriptum“,
<<http://www.postscriptum.lt/nr12-sportas/politikos-ir-sporto-paraleles-pagal-pierre-bourdieu-laukai-zaidimai-ir-prizai/>>.

39. Laura Tautvaišaitė, „Treneris, vardu valstybė“, VU TSPMI studentų laikraštis „Post Scriptum“, <<http://www.postscriptum.lt/nr12-sportas/treneris-vardu-valstybe/>>.
40. Special Eurobarometer, Sport and Physical activity, <http://www.europolitics.info/pdf/gratuit_en/269615-en.pdf>.
41. Regionų komiteto informacija, Konferencija „Sportas visiems. Regionų bendradarbiavimas“, <http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/10072012_regionu_komitetas_lt.htm>.
42. Arūnas Abromaitis, Danas Nagelė, „Politikų strategija sportuoti vers visus gyventojus“, 2011 balandžio 04 d. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/politiku_strategija_sportuoti_vers_visus_gyventojus/coments.1>.
43. A. Navickas, Interviu su prezidento Valdo Adamkaus konsultantu jaunimo ir sporto reikalais Arūnu Kučiku, „Ar Lietuva turi valstybinę sporto politiką?“, 2005-11-14, <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2005-11-14-arunas-kucikas-ar-lietuva-turi-valstybine-sporto-politika/5685>>.
44. „Lietuvos sporto finansavimas: skurdo vakariene“, Veidas, 2010 spalio 24 d. <<http://www.veidas.lt/lietuvos-sporto-finansavimas-skurdo-vakariene>>.
45. Balsas.lt, „Sportas ir politika: kur sankirta?“ <<http://www.balsas.lt/naujiena/612148/sportas-ir-politika-kur-sankirta>>.
46. Oficiali Lietuvos olimpinės akademijos internetinė svetainė, <<http://www.loa.lt>>.
47. Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, <<http://ec.europa.eu>>.
48. Oficiali Europos Tarybos internetinė svetainė, <<http://www.coe.int>>.
49. Oficiali Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos internetinė svetainė, <<http://www.vrm.lt>>.
50. Oficiali Europos Parlamento internetinė svetainė, <<http://www.europarl.europa.eu/>>.
51. Oficiali Europos Komisijos internetinė svetainė, Regionų komiteto informacija, <http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/10072012_regionu_komitetas_lt.htm>.
52. Oficiali Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinio direktorato internetinė svetainė, Strategijos „Europa2020 iniciatyvos“, <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=958&langId=lt>>.
53. Oficiali Lietuvos Respublikos Seimo internetinė svetainė, <<http://www3.lrs.lt/>>.
54. Oficiali Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės internetinė svetainė, <www.kksd.lt>.
55. Oficiali Lietuvos sporto federacijų sąjungos internetinė svetainė, <<http://lsfs.lt/>>.

56. Oficiali Lietuvos asociacijos „Sportas visiems“ internetinė svetainė, [<http://sportasvisiems.lt/>](http://sportasvisiems.lt/).
57. Oficiali Lietuvos tautinio olimpinio komiteto internetinė svetainė, [<http://www.ltok.lt/>](http://www.ltok.lt/).
58. Oficiali Lietuvos savivaldybių asociacijos internetinė svetainė, [<http://www.lsa.lt/>](http://www.lsa.lt/).
59. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos internetinė svetainė „Apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje“, [<http://www.euro.lt/>](http://www.euro.lt/).
60. Oficiali Europos Sąjungos internetinė svetainė, [<http://europa.eu/>](http://europa.eu/).

SANTRAUKA

Kūno kultūros ir sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje

Šiame darbe analizuojamas ir aprašomas vis didesnę reikšmę įgaunančios kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas, bei jį įtakančios institucijos Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Remiantis mokslinė, informacinė literatūra bei teisės aktais darbe išsamiai apžvelgtas Europos Sąjungos ir Lietuvos sporto politikos formavimas ir įgyvendinimas. Atlikus teisės aktų ir literatūros analizę atskleistos Lietuvos ir Europos Sąjungos institucijų, formuojančių ir įgyvendinančių kūno kultūros ir sporto politiką funkcijos, galios ir vidinės sąrangos.

Šio darbo objektas – sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesai bei juos įtakančios Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijos. O darbo tikslas – apžvelgus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą, iširti ir aptarti Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką. Numatytam tikslui pasiekti išsikelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti skirtingų Europos Sąjungos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką;
2. Išanalizuoti skirtingų Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką;
3. Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą Europos Sąjungoje;
4. Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą Lietuvoje;
5. Įvertinti skirtingus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus Europos Sąjungoje ir Lietuvoje;

Daugiausia dėmesio darbe skiriama Europos Sąjungos ir Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesams bei institucijoms, įtakančioms, šių procesų vyksmą. Darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai.

Pirmajame darbo skyriuje aptariamos kūno kultūros ir sporto sąvokos takoskyros Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Taip pat šiame skyriuje aprašomas sporto reikšmės augimas, jam priskiriamų socialinių funkcijų didėjimas ir platus panaudojimo spektras. Taip pat aptarta ir Lisabonos sutartis, kuri tapo lūžio ir atsparos tašku sporto politikos plėtotei, kurios pasėkoje

pasikeitė tiek Europos Sąjungos tiek ir Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesas, bei jį įtakojančios institucijos

Antrasis darbo skyrius skirtas pristatyti Europos Sąjungos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą. Šiame skyriuje taip pat pristatomos institucijos, įtakojančios kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą, apibrėžiamos jų galios, tikslai, bei kur įmanoma, vidinė sąranga.

Trečiasis darbo skyrius skirtas pristatyti Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų iki šių dienų. Skyriuje analizuojamos Lietuvos institucijos, turinčios įtakos kūno kultūros ir sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo procesui.

Apžvelgus pagrindines šio darbo dalis, apibendrinant ištirtą Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką, bei apžvelgus kūno kultūros ir sporto politikos formavimo procesus galima teigti, kad Lietuvoje neabejotinai reikalinga sporto sistemos pertvarka ir plėtotė, tik tinkamai parinktas institucinės struktūros modelis ir nauja įstatymine bazė padėtų išspręsti iškylančias problemas. Išnagrinėjus atskiras Lietuvos ir Europos Sąjungos institucijas, įtakojančias kūno kultūros ir sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą galima teigti, kad Lietuvos sporto politika yra prastai išvystyta, neegzistuoja aiškios atsakomybės už rezultatus tiek tarp nevyriausybinių sporto organizacijų ir valstybinių institucijų, tiek ir savivaldybių lygmenyje.

Kadangi Lietuvoje kūno kultūros ir sporto politikos srityje aktyviau pradedama domėtis tik po Europos Sąjungos iniciatyvų, darbe pateikiamos ir kelios rekomendacijos, kurias padėtų sukurti efektyvią Lietuvos kūno kultūros ir sporto politiką ir optimizuotą joje veikiančias institucijas.

SUMMARY

Formation and implementation of the Physical education and sport policy in Lithuania and European Union

This work analyzes and describes the physical education and sport policy formation and implementation processes also analyzes the authorities of Lithuanian and the European Union which has influence on it. On the basis of scientific, informational literature and legislation this work overviews formation and implementation of the physical education and sport policy in the European Union and Lithuania. The legislation and the outcomes of their analyses revealed the functions, powers and structures of the authorities which are responsible for the formation and implementation of the physical education and sports policy in Lithuania and European Union.

The object of the work is sport policy formation and implementation processes also the authorities which have an impact on it in the European Union and Lithuania. The aim of the work is after the review of physical education and sport policy formation and implementation processes, to determine, explore and discuss the role of different European Union and Lithuanian authorities in these processes. The following tasks were set to achieve the main aim:

1. To analyze the roles of different European Union authorities in the formation and implementation of physical education and sports policy;
2. To analyze the roles of different Lithuanian authorities in the formation and implementation of physical education and sports policy;
3. To analyze the physical education and sport policy formation and implementation processes of the European Union;
4. To analyze the physical education and sport policy formation and implementation processes in Lithuania;
5. To evaluate different physical education and sport policy formation and implementation processes in the European Union and Lithuania;

Analyze of formation and implementation processes of physical education and sport policy also analyze of authorities which impact these processes are important part of this work. The work consists of three main sections.

The first section overview physical education and sport concept divide in Lithuania and the European Union. This section also describes the growing importance of sport, its wide range of uses and increasing social features. Also in this section could be found a review of the

Lisbon Treaty, which became a turning point for sports and its policy development, which leads to a change in both the European Union and Lithuanian physical education and sport policy formation and implementation process, and its impact on institutions.

The second section is dedicated to the European Union physical education and sport policy formation and implementation processes. This section also presents the institutions that influence physical education and sport policy formation and implementation processes, their powers, objectives, and where possible their structure.

The third section is dedicated to the Lithuanian physical education and sport policy formation and implementation processes starting from the Independence Day to the nowadays. The section also analyzes the Lithuanian authorities affecting physical education and sport policy formation and implementation process.

A review of the main parts of this work, when the European Union and Lithuanian authorities participating in the formation and implementation of physical education and sports policy were reviewed and their processes were analyzed it can be stated that sport system reform and development in Lithuania is absolutely necessary. Only well-chosen institutional structure model and a new legislative framework could help to solve problems Lithuania is facing. After analyze of different Lithuanian and European Union institutions affecting physical education and sport policy formation and implementation it can be argued that the Lithuanian sport policy is poorly developed, there is no clear responsibility for the results both in the non-governmental sports organizations and public authorities as well as at the local level.

As the interest of physical education and sport policy in Lithuania actively started only after European Union's initiatives in the work are presented and few recommendations aimed to create an efficient Lithuanian physical education and sport policy and to optimize its existing institutions.